

Сцены не заговораць 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Іван Краскоўскі 9

<http://niva.iig.pl>

redakcja@niva.iig.pl

№ 52 (2746) Год LIII

Беласток, 28 снежня 2008 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Жыць з беларускім словам

Размова з Юліяннай ДОРАШ — беларускай белліцэст-кай, шматкратным пераможцам дэкламатарскіх конкурсаў, акцёрам тэатральнага калектыву „Антракт” пры Бельскім доме культуры.

— *Твае зацікаўленні разнародныя, але ў галоўным датычаць сцэны. Прытым дабіваешся поспехаў у вучобе па розных прадметах. Як гімназіст беларускай „тройкі”, Ты стала лаўрэатам прадметнага конкурсу па беларускай мове, а ўжо ў першым класе Бельскага белліцэста стала фіналістам Алімпіяды беларускай мовы. Як знаходзіш час на вучобу і рэалізацыю так вялікай колькасці зацікаўленняў?*

— Вучоба, гэта абавязак, які трэба выконваць, а дадатковыя заняткі, на якія я прыходжу ў галоўным у Бельскі дом культуры, гэта прыемнасць і стараюся знайсці час, каб прымаць у іх удзел. Так атрымліваецца, што ёсць магчымасць спалучыць усё разам і развіваць свае зацікаўленні побач вучобы ў школе і дома. Калі я рыхтуюся да конкурсаў, тады здараецца, што вяртаюся дамоў у сем ці восем гадзін вечара і тады пачынаю яшчэ рыхтавацца да школьных заняткаў на наступны дзень. Здаралася, што ішла я спаць у гадзіну або ў дзве гадзіны ночы, але гэта было рэдка. Бывае, што трэба ўкласці многа работ, каб дабіцца поспехаў і тады нават шкада многа часу траціць на сон.

— *Твае старэйшыя брат Аркадзь і сястра Аляксандра таксама дабіваліся поспехаў у вучобе, а вашы здольнасці да навукі, мабыць, дасталіся вам ад бацькоў, лекараў. Аднак па кім дасталіся Табе здольнасці да акцёрства і спеваў?*

— Мой бацька Мікола гаворыць сваім знаёмым, што ягоная бабуля, а мая прабабуля Ульяна вельмі прыгожа спявала і ўсе захапляліся яе цудоўным голасам.

— *Першыя Твае выступы на сцэне распачаліся яшчэ ў дашкольны перыяд, але самыя вялікія поспехі ў дэкламацыі беларускіх вершаў і прозы прыйшлі ў падставовай школе, гімназіі і белліцэ, хаця добра атрымліваецца ў Цябе таксама дэкламацыя на польскай і рускай мовах.*

— У час падрыхтоўкі да дэкламатарскіх конкурсаў дапамагае мне інструктар БДК Альжбета Фіёнік. Я цяпер сама шукаю сабе тэксты або выбіраю тое, што мне падыходзіць з прапаноў пані Альжбеты. Спачатку трэба зразумець тэкст і знайсці

сябе ў вершы, ці прозе, бо гэта ж я буду гаварыць са сцэны. Стараюся раздабыць інфармацыю пра аўтараў тэкстаў і іх творчасць. Калі раней я гэтага не ведала, то без гэтага цяжка было зразумець вартасці, якія хочучь пераказаць аўтары. Пазней трэба вельмі многа працаваць, звяртаючы асабліваю ўвагу на дыкцыю, а ў выпадку беларускай мовы, на фанетыку і націскі. Гэта падстава, на аснове якой можна далей займацца з тэкстамі.

— *Калі гаварыць пра Тваё акцёрства, дык Ты многаму навучылася ў тэатральным калектыве „Антракт”. Мне запам’ятаўся Твой дзесяцігадовай даўнасці выступ у ролі прыцэсы.*

— Гэта быў мой першы выступ з „Антрактам” і я памятаю яго па сённяшні дзень. Мы спачатку выступалі з казкамі, вучыліся беларускім скорогаворкам, а пасля сталі выступаць з абрадамі і даўнімі песнямі, з якімі і дабіліся найбольшых поспехаў.

— *Якое значэнне мае для Цябе мясцовы фальклор, традыцыі, гісторыя рэгіёна і лёс продкаў?*

— Мае бацькі здаўна гаварылі мне, што я беларуска і вучылі, што трэба знаёміцца са сваёй традыцыяй, культурай і гісторыяй. Займаючыся ў калектыве „Антракт”, я магла спазнаць свае традыцыі, абрады і даўнія песні, якія спадарожнічалі нашым продкам з дня нараджэння ажно да смерці. Магчымасць знаёмства са сваёй культурай і мінулым дае большыя магчымасці рэалізацыі зацікаўленняў таксама ў іншых напрамках.

— *Ці паспрабавала Ты саставіць генеалагічнае дрэва сваёй сям’і?*

— Я рабіла такое дрэва, калі была намнога малодшай, але тады, на жаль, яшчэ не звяртала такой увагі на мінулае маёй сям’і як цяпер і таму маё дрэва не надта багатае. Мой

Фота Аляксея Мароза

Юліяна Дораш, выступаючы з беларускімі тэкстамі ў час цэнтральных элімінацый дэкламатарскага конкурсу „Роднае слова”, здабыла ўзнагароды Гран-пры ў 2005 і 2008 гадах, першае месца ў 2004 годзе, другія месцы ў 2001, 2002 і 2006 гадах, трэцяе месца ў 2000 годзе і вылучэнне ў 2003 годзе. Выступаючы з беларускімі і польскімі творами на дэкламатарскім конкурсе „Патэтычнае трохгалоссе” здабыла ўзнагароды Гран-пры ў 2006 і 2008 гадах, другія месцы ў 2000, 2003 і 2004 гадах і трэція месцы ў 2001 і 2002 гадах. Бельская вучаніца перамагла таксама ў час іншых дэкламатарскіх конкурсаў, выступаючы на польскай і рускай мовах. Спяваючы індывідуальна на цэнтральных элімінацыях конкурсу „Беларуская песня” для вучняў падставовых школ і гімназій заняла першыя месцы ў 2003 і 2005 гадах і другія месцы ў 2006 і 2007 гадах. Юліяна шматкратна была таксама ў ліку пераможцаў, выступаючы па-беларуску са школьнымі вакальнымі калектывамі „Журавінкі” і „Капрыс” з ПШ № 3 і дабівалася іншых поспехаў, спяваючы песні на беларускай і польскай мовах. У 2007 годзе Юліяна была стыпендыятам маршалка Падляскага ваяводства ў галіне музыкі, а ў 2008 годзе заняла трэцяе месца ў час „Блізкіх сустрэч са спяванай пазі-яй”, арганізаваных у Кузніцы-Беластоцкай.

бацька Мікола выводзіцца з Кнарыд, а маці Лідзія — з Новага Беразова. Дзед з Беразова Аляксей, што быў родам з Сямівалокаў (ягядніцкі хутар — А. М.) і бабуля Марыя ўжо памерлі, але калі яшчэ жылі, я да іх ездзіла. У Кнары-

працяг 5

Нашых Чытачоў, якія Каляды святкуюць

на новым стылі, віншувем са святам.

Рэдакцыя

Шанс на абраджэнне 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Напярэдадні калядна-навагодніх ці навагодне-калядных (каму ў якой паслядоўнасці) святаў найменш хочацца з кімсьці, альбо чымсьці палемізаваць і дыскутаваць. Бо нішто так не стамляе як бессэнсоўныя спрэчкі. Асабліва, калі гаворка ідзе пра канфесійныя справы, пытанні веры і „правільнасці” практыкі...

Спартыўная дэканструкцыя 2

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Нядаўна пачаўся знос стадыёна і спартыўнай залы беластоцкай „Ягелоніі”. Гэта, пры маёй памяці, чарговы аб’екты, якія знікаюць з беластоцкага спартыўнага краявіду. Яшчэ ў 1980-х гадах плавальны басейн той жа „Ягелоніі” быў прададзены клубам дзеля грошай; купіў яго адзін з узыходзячых тады ў Беласток банкаў...

Паляк, такі крыху іншы, быццам і чарнарус! 8

Ганна КАНДРАЦЮК

З польскім пісьменнікам, аўтарам больш трыццаці кніжак, перакладчыкам, дыпламатам, сімпатыкам беларусаў і гурманам віна ЯЎГЕНАМ КАБАТЦАМ гутарыць Ганна Кандрацюк.

— „Чарнарусскую хроніку пракажонных” успрымаю як беларускі раман, напісаны на польскай мове. Ці, паводле Вас, можа дапусціць такі пункт гледжання?...

БЕЛАРУСКІ
2009
КАЛЯНДАР

97705461196000

Шанс на адраджэнне

Напярэдадні калядна-навагодніх ці навагодне-калядных (каму ў якой паслядоўнасці) святаў найменш хочацца з кімсьці, альбо чымсьці палемізаваць і дыскутаваць. Бо нішто так не стамляе як бессэнсоўныя спрэчкі. Асабліва, калі гутарка ідзе пра канфесійныя справы, пытанні веры і „правільнасці” практыкі. А між тым такія высвятленні даволі частыя як у побытавым жыцці, так і ў асяродках інтэлігенцыі, сярод людзей, якія лічаць сябе перакананымі вернікамі і нават сярод тых, для каго рэлігія — толькі „опіум для народа”. На жаль, пры ўсіх прыгожых міфах нашай нібыта спрадвечнай талерантнасці і верацярпімасці, рэальнасць найчасцей зусім іншая. Куды лягчэй вынесці вырак іншаму, чым разабрацца ў сабе. Куды лягчэй даць катэгарычную ацэнку пэўнай канфесійнай з’явы і яе прадстаўнікам, чым пастарацца разабрацца ў іх сутнасці, плюсах і мінусах, акалічнасцях існавання.

Калі ўзяць усю гісторыю хрысціянства на беларускіх землях, то, бадай, не знойдзеца перыяду, калі б якая-небудзь з канфесій не пераследалася, дыскрымінавалася дзяржаўнай уладай ці дамінантнай рэлігійнай плыню. Маю на ўвазе параўнальна мірныя часіны, бо бывалі эпохі, напрыклад час панавання савецкай улады ці гітлераўскай акупацыі ў дваццатым стагоддзі, калі жудасныя і пакутніцкія ганенні, нібы першае пакаленне хрысціян пры жахлівым Нероне, зведвалі прадстаўнікі ўсіх рэлігійных кірункаў нашай шматпакутнай Айчыны.

Скажам, калі гаворым пра сённяшні дзень, адны зацята і з жарсцю даказваюць, што Каталіцкі касцёл і надалей скрозь займаеца паланізацыяй нашага насельніцтва, іншыя не менш палка даводзяць, што Праваслаўная царква па сваёй традыцыі вядзе суцэльную русіфікацыю беларускага народа. І гэта замест таго, каб запытаць у сябе самога: „А што я канкрэтна зрабіў для беларусізацыі майго прыхода ці стварэння беларускамоўнай хрысціянскай суполкі?” А трэцяя царпець не могуць пратэстантаў, лічачы іх вернікамі ледзь не другога га тунку. Не будзем тут заглыбляцца

ў сіваю даўніну і падлічваць гістарычныя рахункі. Не будзем таксама лезці ў тэалагічныя і дагматычныя аспекты, бо гэта зноў жа прывядзе толькі ў тупік. Усе гэтыя спрэчкі і доказы не маюць аніякага сэнсу. Зацята пераконваючы адзін аднаго ў правільнасці сваёй пазіцыі, мы ні на крок не набліжаемся да ісціны. Асабліва ў дваццаць першым стагоддзі, якое паставіла новыя выклікі хрысціянскаму свету. У новы гістарычны перыяд, калі моц практычнага хрысціянства ў свеце так моцна падарваная спажывецкім ладам жыцця і знешняй агрэсіяй брутальна-разбуральнай сілы пад абалонкай ісламскага фундаменталізму. Куды больш важна, на мой погляд, сёння перад гэтымі пагрозамі станавіцца экуменістамі і шукаць агульнае, а не адрознае.

Не маюць гэтыя спрэчкі сэнсу і таму, што ў Хрыста няма лепшых і горшых вернікаў, няма правільных і няправільных. Бог любіць усіх сваіх дзяцей аднолькава — здаровых і хворых фізічна, мацнейшых і слабейшых духам, тых адораных глыбокай верай, якім пашанцавала, і тых грэшных, якім выпала перацярпець больш пакутлівы шлях. Віфліемская зорка свеціць усім аднолькава, нягледзячы на тое, калі хто святкуе Божае Нараджэнне — 25 снежня па грыгарыянскім календары, ці 7 студзеня па юліянскім. Свеціць тым, хто прыходзіць у царквы і кірхі, тым, хто прыходзіць у касцёлы і малітоўныя дамы. Свеціць і тым, хто не можа па розных прычынах наведваць храм, але з трымцэннем сэрца чакае штогод дня вялікай таямніцы Раства. Дык няхай кожны практыкуе ў сваім абрадзе, на сваёй мове і ў сваім разуменні хрысціянства. Давайце будзем далікатнымі да пачуццяў сваякоў, сяброў, суседзяў, суайчыннікаў, усіх людзей добрай волі! Кожная, нават маленькая, вера куды лепей вялікай упэўненасці, якая часта бывае проста следствам гордасці. Кожная, нават дробная праява дабрны — гэта шанс на адраджэнне душы кожнага асобнага чалавека, а значыць і адатковы шанс на тое, што наша нацыя ўрэшце будзе хрысціянскай.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Пачуццё адгароджанасці

Мінуў якраз год ад уваходу Польшчы ў Шэнгенскую зону. З гэтай нагоды міністр унутраных спраў і адміністрацыі Гжэгаж Схетына разам з міністрам унутраных спраў Нямецчыны Вольфгангам Шойбле сустрэліся ў Згажэльцы і гаварылі журналістам аб карысцях ад таго членства. У афіцыйным камюніке пасля сустрэчы МУСіА напісала: „Насуперак апаскам, якія былі да пашырэння зоны, вырасла пачуццё бяспекі грамадзян краін пагранічча „старой” і „новай” Еўропы, а супольныя дзеянні сіл публічнага парадку гарантуюць добрае забеспячэнне права на абодвух баках „бязмежнай” мяжы дзяржаў абшару Шэнген”.

— Задзіночанне па-над межамі Еўропы было прызнана знакам грамадска-палітычных перамен, пачатых у гэтай частцы свету пасля 1989 г. польскай рэвалюцыяй „Салідарнасці”. Гэта пацвярджэнне нашай прысутнасці ў Еўропе. Маём за сабой год добрага досведу, — гаварыў віцэ-прэм’ер Схетына.

Польскі ўрад, спасылаючыся на апытанне, праведзенае Цэнтрам даследавання грамадскай думкі (ЦДГД) яшчэ да святкавання гадавіны ў Згажэльцы, мяркую, што „гэтая падзея ацяпляеца ў Польшчы рашуча пазітыўна”. Гэта не да канца праўда. Восць, з даследаванняў ЦДГД вынікае, што ў розных рэгіёнах Польшчы ўплыў раскрыцця межай разглядаецца... па-рознаму. Найніжэйшы ён у цэнтральнай частцы краіны, на Гданьскім памор’і і ў Вармінска-Мазурскім ваяводстве. Найвышэйшы — у заходняй частцы краіны. Цікавае, што „вельмі высокае пачуццё ўплыву” зафіксавана на Падляшшы. Мабыць, апытаныя пастаўленае пытанне аб уплыве трактавалі не толькі

Спартыўная дэканструкцыя

Нядаўна пачаўся знос стадыёна і спартыўнай залы беластоцкай „Ягелоніі”. Гэта, пры маёй памяці, чарговы аб’екты, якія знікаюць з беластоцкага спартыўнага краявіду. Яшчэ ў 1980-х гадах плавальны басейн той жа „Ягелоніі” быў прададзены клубам дзеля грошай; купіў яго адзін з узыходзячых тады ў Беларускай банкай.

Ад нядаўна беластачане могуць любавіцца новымі жыллымі блокамі на вуліцы Антанюкоўскай. Новыя кватэры выраслі на месцы пляцоўкі для футбола, якую ў публічным словабароце называлася стадыёнам „Влукняжа”. Цёмныя хмары здаюцца павісаць таксама і над спартыўнай залай „Влукняжа”, найбольшай аўдыторыяй у горадзе, пабудаванай толькі дваццаць з лішкам гадоў таму. Спартыўны клуб „Влукняж” у геркаўскі час прадабачваўся быць візіткай Беларускай футбольнай секцыі тадышняга ўлады намінавалі на гульню ў другой лізе. Нядоўга, аднак, тыя „тэкстыльныя” футбалісты ўтрымаліся ў намечаным ім класе і праваліліся ў ніжэйшых разрады. Пазней гонар „Влукняжа” мелі ўзяць баскетбалісткі, але пасля нейкага часу не стала ім спонсараў і клуб-памазанік стаў згортацца да нулявога вымярэння, а за ім і ягоная найбольшая ў горадзе спартыўная зала, пра якую пайшлі чуткі, што таксама мае быць раскідана і знесена, а на яе месцы таксама маюць вырасці жыллыя блокі...

За футбольны гонар Беларускай футбольнай секцыі стала змагацца „Ягелонія”, якая выдатна ўварвалася на польскія футбольныя салоны; у той час яе трэнерам быў вядомы сёння з іншых дасягненняў Януш Вуйцік. Тады ў Беларускай складалася даволі кур’ёзная сітуацыя, бо „Ягелонія”, якая мела футбалістаў у першай лізе, не мела якаснага стадыёна і вымушана была разыгрываць свае матчы на стадыёне „Гвардыі”. „Гвардыя”, якая лічылася спартыўным клубам міліцыянераў, атрымала ў палове 1970-х гадоў новы стадыён, разбудаваны пад Геркава дажынкі. Аднак у „гвардзейскія” клубы вярхамі быў задэкрэтаваны не футбол, але бокс. А баксёры той жа „Гвардыі”, якія нават па-чэмпіёнску выступалі ў першай сваёй лізе, не мелі сваёй якаснай залы і праводзілі матчы ў зале „Ягелоніі”; пазней закачавалі яны і ў залу „Влукняжа”. Калі неўзабаве не стане гэтых аб’ектаў, баксёрам, мабыць, давядзецца трэніравацца папросту на вуліцах

або ў закавулках жылых кварталаў.

А мяркую так не без падстаў, бо аматары некаторых іншых відаў спорту набіраюць майстэрства менавіта па-за спартыўнымі пляцоўкамі. Восць, для прыкладу, у апошнія гады наступіў у нашай краіне выбух папулярнасці валеібола і маладыя фанаты — так дзяўчаты як і хлопцы — Глінкі і Вяляга сталі заўзята спаборнічаць паабал беластоцкіх пылабоек з металічных труб, састаўляючы на тых „спартыўных” аб’ектах важную канкурэнцыю дамінуючаму там дагэтуль „футболу”. Азіраючыся на нядаўні футбольны чэмпіянат Еўропы мяркую, што калі б гульні на ім адбываліся паводле правіл, якія дамінуюць пад нашымі пылабойкамі ці пад гаражымі дзвярмі, тады нашы „арлы” не мелі б хіба сабе роўных нават у маштабе ўсёй планеты... Бо паўнакроўных футбольных аб’ектаў зараз у Беларускай столькі, што кот наплакаў; мяркую, што не надта лепш і ў Польшчы „А”.

Пра малых дзяцей крыху ў нас думаецца — паміж жыллымі будынкамі ёсць пясочніцы, „з’езджалні”, розныя гушкалкі. Але калі малады чалавек вырасце з тае пясочніцы, тады дзе яму распадаваць кіпучую акурат тады ў ім энергія? Калісь, калі большасць насельніцтва жыла па вёсках, дзе не было машын, спорт быў іншы: спартыўныя прылады былі вілы, граблі, лейцы... Цяпер таксама маладыя людзі неяк спраўляюцца са сваім тэмпераментам — мяняюцца абычаі, жыццё прымушае кантэставаць некаторыя табу, цяжкі націск падае на некаторыя палажэнні традыцыйных рэлігій. Шмат якія грамадскія лідары, асабліва аматары рознамаштабнай палітыкі, б’юць трывожную пэну ў абарону рэлігійнай маральнасці, разлічваючы на падтрымку нашага традыцыйналістычнага электарату. Не забываюцца яны і пра новыя выклікі, пра новыя патрабаванні, у тым ліку і маладых людзей, у тым ліку і спартыўныя. Восць у час апошніх самаўрадавых выбараў кандыдат у прэзідэнты Беларускай, сам былы спартсмен, пры знаходжанні якога пры ўладзе і „патапу” „Влукняж”, паказаў сваю заангажаванасць у развіццё мясцовага спорту, апрабуючы сваё партыйнае лідарства з Варшавы ў шалік „Ягелоніі”. Якая прагуляла басейн, залу і стадыён. А беластоцкі спорт, як прарочыў вялікі польскі пясняр, заглядае „pod strzechy”.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

чуццём якраз абмежаванна ў кантактах паміж людзьмі (з-за цяжкасцей з атрыманнем віз, і справа тут не толькі ў цэнах іх). З дадзеных Падляшскай часці Памежнай аховы вынікае, што ў студзені 2008 г. агулам польска-беларускую мяжу перасякло больш за 181 тысячю асоб, у кастрычніку іх лік крыху падрас — да больш за 256 тысяч, але ў месяцах да ўступлення ў сілу Шэнгенскай дамовы іх лік перасягаў нават 600 тысяч.

У час сустрэчы міністраў у згаданным Згажэльцы адбыўся фэст. Можна было пазахапляцца паказамі службовых сабак памежнай часці ў Любані, паказамі вулічных тэатраў, маршам на хадзілах са сцягамі Еўрасаюза. Цікава, чаму такой гулянкі не сарганізавалі ў мясцовасцях паблізу польска-беларускай мяжы, а нават у крыху далей распаложанай сталіцы Падляскага ваяводства? Ну, дык як тут святкаваць, калі шмат хто з нас меў у мінулым годзе праблему сустрэцца з сябрамі?

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Тэкст і фота Ілоны КАРПЮК

Васіль і Геня

— Калісь ён так не спяваў, — кажа Геня, — сядзеў са смутным тварам і апушчанай галавой.

Не мінае пару хвілін, а Васіль падбірае новыя словы і пачынае зноўку спяваць. У яго рэпертуары старыя расейскія песні, вясёлыя частушкі, вясковыя прыпевы, а найбольш... жартоўна-рамантычных, пра мужчынска-жаночыя адносіны.

— Ну, гэта важнае, каб мець жанчыну, ёсць і што памацаць, і з кім пасядзець, — перабірае песню Васіль.

Два гады таму Васіль захварэў. У першую чаргу не слухацца яго сталі ногі. У такім стане патрэбная дапамога, хтось, хто будзе пры табе, загаворыць, пакорміць. Ці Геня было цяжка? Ці не жаль ёй, што мусіць займацца Васілём?

— Я ж ад таго, каб яму дапамагаць, — кажа Геня. — А каб я захварэла першая? Ніколі не вядома, што станецца, хто першы.

Можна было не выходзіць замуж. Вось так, бо Геня пайшла за Васіля ў 1985 годзе. У яго гэта ўжо трэцяя жонка.

Зайздрасці з прычыны ранейшых жонак у голасе Геня зашмат не чуваць, хутчэй за тых жанчын, якія за ім бегалі ў васьмідзесятыя гады.

— Як ужо пажаніліся, — кажа Геня, — то тут яго атакавалі розныя жанчыны, якія раней з ім жыць не хацелі, а потым ім захацелася. Шукалі яго рознымі спосабамі. Калі памерла мая мама, то адна з іх пазваніла Васілю і хіба ўсяго не дачула, бо зразумела, што не маці, а я памерла. Тады віншавалі яго, што зноў стаў кавалерам, да таго з кватэрай, бо кватэра была мая.

Васіль хацеў жыць у горадзе, але не з самага пачатку. Калі ажаніўся з першай жонкай, Тоняй, то вельмі любіў сялянскае жыццё.

— Упершыню ажаніўся ў 22 гады, нават не з любові, — расказвае Васіль. — Першая жонка жыла па-суседску з маёй сям'ёй, намаўлялі маці і хрышчоная. Была іншая, якая мне вельмі падабалася, яшчэ з пясочніцы мы сябравалі, але яна выехала за працай, пасаромеўшыся ў вёсцы паводзін свайго бацькі. Выехала і не пакінула ніякай весткі, таму я ажаніўся з Тоняй. Жылі 24 гады, да яе смерці ў 1974 годзе.

Пасля смерці першай жонкі Васіль прыдумаў перасяліцца ў горад, знайсці другую жанчыну і працу. Усе гаварылі, каб паспрабаваць, то і набраў апетыту.

— Другая, от такая сабе, Верка, расхвальваў ейны сябра, што такая добрая жанчына. То я паехаў у Бельск і пажаніліся. Жылі сем гадоў.

З Веркай разышліся, бо Васіль працаваў сторажам і не заўсёды быў у хаце, калі яна яго патрабавала. Непасрэднай прычынай разводу, паводле Васіля, быў таксіст, які аднойчы падвёз яе ў самы лажак. Пры разводзе сказала, што хоча пажыць адна (цікавае, што Васіль быў у яе трэцім мужам). Жылі ў ёй кватэры і трэба было дзяліць маёмасць. Васілю дастаўся адзін пакой, але ён ад яго адрокся, бо не хацеў з ёю так далей жыць.

З Бельска-Падляскага Васіль пераехаў у Беласток. Знайшоў працу, а неўзабаве і новую жонку.

— Навошта вам зноў тая жонка была патрэбна? — пытаюся. — Разводы, праблемы...

— А як жыць аднаму? Самота гэта боль і вораг чалавека! А глянь на Геню, зразу відаць, што парадачная жанчына.

З Геняй пазнаёміліся восенню, а пажаніліся вясной. Таму, што гэта быў яе першы шлюб, магчыма было павянчацца ў царкве.

Сцены не загавораць

— А як да гэтых шлюбавых ставіліся дзеці?

— Дзеці незашмат на гэты конт гаварылі, пазней пачалі крыху дурачыць. О, дачка, напрыклад, не была задаволена, але з другога боку крыху была задаволена. От так.

А і Геня адна жыць не хацела.

— Я нават не думала, што пайду замуж. Аднак атрымалася. Усе ўдвух жывуць, то і мы. Так трэба. Пажыві сам з тыдзень часу... Сцяна да цябе гаварыць будзе?

Панна Анна

Аднак некаторых жыццё прымушае жыць адзінока. Такіх людзей, бывае, сям'я забірае да сябе, іншых пасылаюць у дом сацыяльнай дапамогі. У такім доме ў Белавежы жыве спадарыня Анна Цімафяюк. Усе ведаюць яе па пярэтых лебедзях. Адзін стаіць нават у кабінеце дырэктара.

— Гэта такая работа, што часта мушу адпачываць, бо ўжо рукі баляць. Не тыя гады.

Спадарыня Анна — вельмі бадзёрая жанчына, любіць жыццё, але зараз яна адзінокая і адна жыве ў сваім пакойчыку. Ці яшчэ хацела б пажыць з мужчынам, у белавежскім доме ці нават у роднай Орлі?

— Пэўна, што хацела б, тут і ёсць та-

кія мужчыны, нават адзін прыходзіў, але чагосьці яму не хапае.

Аказалася, што ў яе ўжо было чатырох мужоў.

— Ну так, з першым, вядома, маладая была, то трэба было пайсці замуж. Мне такі іншы падабаўся, але ў жыцці бывае па-рознаму. То пайшла за такога католіка, не быў сварлівы, то і дагаварыліся. Нарадзіла дзяцей, пражылі шмат гадоў, але так без іскры. То і разышліся. Ён яшчэ моцна хварэў, то крыху ім апекавалася, але і так разышліся.

Потым быў другі, Аркадзь, не менш бадзёры за яе, можа і таму іхняе жыццё было перапоўненае энергіяй, часта нават негатыўнай, непатрэбнай.

— Бывала, што і біў, і піў, а пасля вяртаўся і прасіў прабачэння. Аднойчы, аднак, не прыняла яго да сябе назад.

Быў і трэці, і чацвёрты. Той трэці, паводле пані Анні, добры, але нашмат старэйшы і хутчэй яна была яму патрэбнай, але добры быў. А чацвёрты вынюхаў грошы, то і прышпіліўся, але спадарыня Анна пакінула сабе прозвішча трэцяга, бо адчувала, што чацвёрты муж папаўся ёй можа нават і непатрэбна.

— З дзецьмі не маю добрага кантакту, хаця іх вельмі люблю. Нават не запрасяць мяне на свята і так сяджу тут. А без сям'і чалавек сапраўды адчувае сябе самотным. Можа яны не разумеюць,

што я патрабавала мужчыну, таму так жыла.

На яе твары размаляваўся сапраўдны смутак... Хутка, аднак, вярнуліся мы да інтымных тэм і зразу загарэліся ў яе вочы.

— А каторага са сваіх мужоў вы любілі па-сапраўднаму?

— Другога. Ён адзіны мяне разумеў. Без мяне мог купіць мне сарочку, нават майткі, прыносіў мне мандарынкi. Я кажу: „Захаваю для дзяцей”, а ён: „Ты — маё дзіця, маеш з'есці пры мне”. Ён ведаў, чаго мне трэба, пры ім я адчувала сябе сапраўднай жанчынай, хаця часам біў і замнога выпіваў.

Дом надзеі

Слухаючы спадарыню Анну я адкрыла новую для сябе сітуацыю. Са старэйшымі людзьмі наогул цяжка гаварыць пра інтымнае жыццё, нават пра пачуцці паміж мужчынам і жанчынай ці пра каханне. Сваіх дзядоў пра тое цяжка спытаць, але людзі, якія жаніліся ўжо пару разоў, здаюцца быць больш адкрытымі, часцей гавораць пра сябе і пра свае патрэбы.

Пані Анна ў доме сацыяльнай дапамогі не знайшла сабе партнёра, але іншым гэта ўдалося.

— Такіх выпадкаў у нас можа няшмат, але здараюцца, — кажа дырэктар Дома сацыяльнай дапамогі ў Белавежы Мікалай Галёнка. — Быў у нас спадар Кукоўскі з Гайнаўкі, які жаніўся двойчы. Помню нават першы шлюб, калі жыхары Белавежы ставіліся да гэтага яшчэ з вялікай дыстанцыяй. Яму і яго жонцы ўдалося пераламаць стэрэатып адносна састарэлых. Людзі пачалі бачыць у гэтым нейкую прыгажосць.

У белавежскім доме шлюбны — гэта вялікае здарэнне, але дарога да супольнага жыцця доўгая.

— Ооо, тут вялікая канкурэнцыя, — расказвае намеснік дырэктара белавежскага дома Раіса Давідзюк. — Жыхары канкуруюць за ўвагу, за час, які прысвячаецца другому чалавеку.

Жыхары дома запрашаюць адзін аднаго на гарбатку, на вячорках просяць да танца выбраныя асобы, чакаюць узаемнасці, а патэнцыяльны шлюб абазначае ў пэўных рамках самастойнасць.

— Мы цешымся, калі нашы жыхары знаходзяць сабе партнёра, бо яны тады проста лагоднеюць, — дадае дырэктар. — Займаюцца сабой у здароўі і ў хваробе.

— І нам менш клопату, — смяецца спадарыня Раіса.

Але працаўнікі Дома сацыяльнай дапамогі казалі мне нашмат важнейшую рэч пра псіхалогію старэйшых людзей. Нярэдка новы муж ці жонка — гэта доказ сям'і, што „я яшчэ магу, маю вартасць, я ў змозе парадзіць сам сабе”. Гэта такі крык: „Вы мяне тут пакінулі, але я не буду самотным”.

* * *

Я часта задумвалася, чаму адны жэняцца нават тры разы, а іншыя трыццаць гадоў жывуць адзінока.

— Я не ўмею гэтага растлумачыць, — кажа спадар Васіль, — гэта нейкі інстынкт. Хто жаніўся, а потым застаўся адзін, той не хоча жыць у самоце. Інакш жывецца ўдвая чым аднаму.

Хаця гмінныя статыстыкі паказваюць, што чарговых у жыцці шлюбавых ужо ў сталым узросце немагчыма, то добра ведаем, што па вёсках жыве мноства людзей, якія не пайшлі афіцыйна распісацца, але проста не хочуць дажываць у адзіноце... У іх яшчэ тоіцца прага надыхацца жыццём.

Смачна паясі ў Аляксея

Аляксею Вязоўскаму родам з вёскі Зубава, што каля Бельска, 43 гады. Сваё імя атрымаў ён ад бабулі Параскевы — зусім так як называўся ягоны тата. Жыве ён з сям'ёй у Бельску-Падляшскім. У Аляксея ёсць жонка Марыся, дачка Магдаліна — вучаніца пятага класа Пачатковай школы № 4. Аляксей вучыўся шэсць гадоў у Зубаве, а пасля яе ліквідацыі — два гады ў Пасынках, сярэдняю школу кончыў у Беластоку. Працаваў у гуце шкла ў Беластоку, у Кааператыве вясковага транспарту ў Бельску, займаўся кіраваннем у фірме Фарм-Агра ў Плянце. Гэты вопыт аказаўся яму вельмі прыдатным, калі Аляксей пачаў весці сваю дзейнасць. З 2001 г. вядзе ён бар „Аль-Барма”, а ў 2008 г. адкрыў новы бар, які жонка Марыся назвала імем мамы Аляксея — „Анастасія”. Гэта ўцешыла спадарыню Анастасію Вязоўскую, якая ўжо ў пажылых гадах, але ўсё-такі верная свайму асяроддзю, жыве ў вёсцы. Аляксей любіць сваю працу. Працуе ён у зусім іншай прафесіі, чым вучыўся. Займаецца барам і ягоная жонка Марыся. Працадае Аляксею многа задавальнення, ягоныя бары наведвае шмат цікавых людзей, знаёмых. Апрача харчавання арганізуе ён прынагодныя мерапрыемствы. Найлепшае смакоцце ў Аляксеевых барах — флякі па-дамашняму. Апрача працы Аляксей любіць рыбалку. Без значэння, кляе рыба ці не, пабыўка над вадой — яму адна асалода і адпачынак! З нагоды нашай супольнай размовы Аляксей Вязоўскі прасіў перадаць прывітанні рэдакцыі „Нівы” і ўсім чытачам. З тыднёвікам звязаны ён з дзяцінства, ад школьных гадоў.

Я таксама шчыра жадаю поспехаў у жыцці і працы спадарству Аляксею і Марыі. Заходзьце ў Бельску да Вязоўскіх смачна паесці!

Жэня МАРТЫНЮК

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Жывем

Мы жывем як галубы —
Неразлучна пара.
Дзеці ў гарады пайшлі,
А нам сумна стала.

Свае сем'і яны маюць,
Ёсць свой хлеб, да хлеба,
Там карчмы, клуб, кавярні —
Спявай хоць пад неба.

Час ад часу прыязджаюць,
Бо ж пабачыць трэба,
Як жывуць там галубы —
Баба з сваім дзедам.

Пасядзеццэ у іх, спытацца,
Як старым жывецца,
Ці яшчэ змогуць яны
Нейк сабой заняцца.

Прывязуць бацькам каўбасы,
Булачку ды хлеба.
А дзед чарачку паставіць.
„Больш нам і не трэба...”

Не мусіце быць кліентам

Размова з дэпутатам Сейма Робертам ТЫШКЕВІЧАМ — старшынёй падляшскіх структур Грамадзянскай платформы

„Ніва”: — *З дадаткаў да бюджэтнага закону на наступны год вынікае, што Падляшскае ваяводства будзе адным з найсціплей датаваных рэгіёнаў краіны. Атрымае яно менш грошай чым падобнае на тэрыторыі і ліку насельніцтва Вармінска-Мазурскае ці Падкарпацкае...*

Роберт Тышкевіч: — Гэта не зусім так. Наша ваяводства ахоплена, чаго ў гэтых дадатках не відаць, Праграмай развіцця Усходняй Польшчы і ў рамках гэтых сродкаў у мінаючым годзе атрымалі мы дадаткова 40 мільёнаў злотых. Да таго ў нас ёсць грошы з Рэгіянальнай аперацыйнай праграмы, ненайменшыя ў параўнанні да іншых рэгіёнаў краіны. Таму, каб ацаніць узровень выдаткаў, якія будуць у наступным годзе ў ваяводстве, нельга абапірацца толькі на запісы бюджэтнага закону. Частка з запісаных тут сродкаў звязана таксама з чарговасцю рэалізацыі важных інвестыцый, а ў Падляшскім ваяводстве наконце гэтага наглядаецца значнае спазненне, калі гаварыць пра дарогі. Паколькі ў іншых рэгіёнах працэс планавання і рэалізацыі інвестыцый быў у мінулыя гады праведзены значна хутчэй, дык мы толькі падганяем планістычную адсталасць, якая дазволіць запусціць у рух дарожныя інвестыцыі. Цяжка кіраваць фінансавымі сродкамі на інвестыцыі, калі яны непадрыхтаваныя. Бюджэт наступнага года вельмі рацыянальны і прадбачвае фінансаванне падрыхтаваных інвестыцый, а большасць з іх фінансуецца парадкам еўрасаюзнай дапамогі. Прызнаюся, што наконце гэтай справы на Падляшшы ў мяне крытычныя адносіны.

— *З аналізу, апублікаванага ў адной з лакальных газет вынікае, што Падляшша, калі гаворка пра наплываючыя сюды інвестыцыі — на канцы.*

— Гэта праўда. На маю думку, Падляшша атрымлівае сродкі практычна на ўсе інвестыцыі, якія заяўляе. Мы з'яўляемся ваяводствам „залежным”, перш за ўсё сельскагаспадарчым, у нейкай меры турыстычным. Не прамысловым, не працягаюць праз наша ваяводства аўтастрады. Сумарна, значыць, у параўнанні да індустрыялізаваных рэгіёнаў, такіх як цэнтральная Польшча ці Сілезія, у выпадку інвестыцый заўсёды будзем выглядаць некарысна. Трэба тыя інвестыцыі ацаняць з наступнага пункту гледжання: у якой ступені служаць яны рэгіёну і якія мэты тут развіваюць. Вось прыгадаю. Падляшская опера будзе адзіным таго тыпу праектам на ўсход ад Віслы ў галіне культуры. Адобраны ўрадам праект пабудовы хуткаснай дарогі Via Carpatia, ад паўночнай мяжы на ўсходзе да басейна Чорнага мора як стратэгічнага шляху, будзе заяўлены ў еўрапейскую транспартную сетку. Хоць бы гэтыя два праекты задавальняюць сапраўдныя патрэбы нашага рэгіёна. Мусім пачакаць з прамысловымі інвестыцыямі. Беласток да гэтага толькі рыхтуецца. Чакаем урадавага вырашэння справы спецыяльнай эканамічай зоны ў Беластоку. Калі яна ўзнікне, тады будзе магчымаць прыцяг-

Адкрыццё пасольскага бюро ў Гайнаўцы

ваць вялікія інвестыцыі. Да гэтай пары нашы прапановы, калі гаворка аб прыцягненні вонкавых інвестараў, былі вельмі абмежаваныя. Толькі што будзем гэты патэнцыял, які іншыя ўжо маюць. Таму такія дыспрапорцыі. Сродкі ў бюджэце можна назначаць, але пасля чарговыя міністэрствы інфармуюць аб нявыкарыстаных сродках і такая вось інсцэніроўка паўтараецца штогод. Назначаюцца грошы па палітычных меркаваннях, а яны пасля вяртаюцца ў бюджэт.

— *Я пастаўлю пытанне больш канкрэтна. Ці знойдуцца ў будучым годзе грошы на працяг аднаўлення манастырскага комплексу ў Супраслі? Не запісаныя такія сродкі ў бюджэце на наступны год; адпаведная дэпутацкая папярэчка была адкінута большасцю галасоў кааліцыі ГП-ПСЛ.*

— Я ў гэтай справе добра думкі. Бюджэтны закон не для таго, каб у ім запісваць рэалізацыю лакальных задач. Такія бюджэтныя задачы дзяржавы павінны выконвацца руцінным ведамственным фінансаваннем, з бюджэтаў паасобных міністэрстваў. Я ведаю, што манастыр у Супраслі падаў заяву ў Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны на суму каля 1,6 млн. злотых на наступны год і гэта, на маю думку, адпаведны адрас. Я перакананы ў тым, што МКіНС падзяляе думку аб важнасці гэтай інвестыцыі для рэгіёна і патрэбе яе працягу. У сакавіку адбудзецца адпаведны конкурс і будзем працаваць над тым, каб заява манастыра ў Супраслі была адобрана.

— *Падобная сітуацыя мела месца ў мінулым годзе, а пасля грошы „цудоўным” спосабам знайшліся. Дык нашто паўтараць амаль такія самыя сцэнарыі, уведзіць неспакой?*

— Тут не павінна быць ніякай трывогі. Лакальных паправак у бюджэт, заяўленых апазіцыяй, у тым ліку і ў справе грошай на працяг адбудовы супрасльскага манастырскага ансамбля, было больш за дзвесце. Усе былі намі адкінуты, а гэта таму, што сёлета, у адрозненне ад мінулага года, маем бюджэт поўнай адказнасці і дысцыпліны, супрацькрызісны. У сувязі з гэтым, заявы на рамонт каталіцкіх ці праваслаўных храмаў, як і іншых ла-

кальных патрэб — такіх як дарогі, дзетсады, школы і да таго падобнае — былі адкінуты, паколькі для рэалізацыі лакальных задач служаць або рэгіянальныя аперацыйныя праграмы, або павінны яны быць рэалізаваны міністэрскім шляхам. Па сваёй сутнасці сэнс папярэчкі ў справе манастыра ў Супраслі заключаўся ў тым, каб з бюджэту Міністэрства культуры грошы дастаць, памеціць іх і зноў накіраваць у тое ж ведамства. Мы палічылі, што такога тыпу працэдур праводзіць нельга і да таго ў выпадку ўсіх заяўленых паправак.

— *У час пасяджэння Супольнай камісіі ўрада і нацыянальных меншасцей у першай палове снежня аказалася, што ў будучым годзе ў параўнанні з 2008 г. будзе на 8,2%, значыць, на больш за мільён злотых менш бюджэтных грошай на дзейнасць меншасных арганізацый. Як Вы гэта патлумачыце?*

— Гэтая карэктурка і так невялікая ў параўнанні з тым, што польская дзяржава прызначае на падтрымку нацыянальных і этнічных меншасцей. Да таго, калі заціскаем пояс, дык усе разам. Не будзе тут святых кароў ні ў прамысловасці, ні ў асвеце, ні ў ахове здароўя, ні ў паліцыі, ні ў арміі, сярод усіх тых, што чэрпаюць свой даход з бюджэту. Калі прадбачваем меншы гаспадарчы рост, дык усе мусяць быць салідарнымі. Меншасці таксама павінны салідарызавацца. Хачу адзначыць, што фінансавыя скарачэнні ў адносінах да меншасных арганізацый не маюць спецыяльнага характару, што дзякуючы гэтаму хочам ратаваць бюджэт. Міністэрства фінансаў падышло прапарцыянальна да ўсіх выдаткаў і скарачала ўсім ведамствам. Бываюць гады тлусцейшыя, і худзейшыя.

— *Аднак для меншасцей і мінаючы год быў худзейшы за папярэдні.*

— Таксама. Але ў мінаючым годзе мы вызначылі мэту, звязаную з уваходам у зону еўра, так што мусім абмежаваць бюджэтны дэфіцыт. Тадышнія бюджэтныя скарачэнні, таксама салідарна распісаныя на ўсіх, дазволілі эканоміць 2 мільярды зл. Бюджэт будучага года прадбачвае ашчаднасці на ўзроўні 11 млрд. зл. Усё для таго, каб у 2012 г. маглі мы выканаць усе ўмовы па далучэн-

Злева: Мікалай Бушко, Сцяпан Копа, Янка Целушэцкі, Аляксандр Баршчэўскі, Віктар Швед, Чэслаў Сэнюх

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Пра паездку „дэлегацыі творчай інтэлігенцыі” беларусаў з Польшчы ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі, якая завяршылася „ўрачыстай перадачай у дар збору кніг”, што пачалася 11 снежня 2008 г. у 18.00, Беларускае тэлеграфнае агенцтва па-ведамліла загадзя ўжо ў 17.34. Яшчэ дзень раней да раніцы, калі сямёра літаратараў і дзеячаў культуры, з аграмаднымі торбамі, напакаванымі выданнямі беларусаў Беласточчыны (выдадзенымі найчасцей у Беластоку за грошы польскіх устаноў ці ўласныя), ціснуліся ў прырэднэй частцы мікрааўтобуса (у другой былі складзены сядзенні — там стаялі напакаваныя вялікія кардонны з іншым дабыткам; везлі гэта з Варшавы ў Мінск), журналістка найбольшай беларускай газеты дапытвалася ў НББ у адзеле кантактаў з чытачамі пра сустрэчу з беларускімі пісьменнікамі з Беласточчыны. Там нічога не было вядома пра такую падзею. Яшчэ ў чацвер (11.12.) да абеда такая інфармацыя не была пададзена да ведама нават „Савецкай Беларусі” — кіраўнічка таго адзела накрывала на дапытлівую журналістку за тое, што дакучаюць пытанні пра невядома што. На сустрэчу вечарам у НББ пасля не мог увайсці ніхто з Мінска, у каго не было чытацкага білета; дарэчы, немагчыма было дагаварыцца са стражнікам, стаячым перад „брыльянтам Беларусі” (12 гектараў плошчы), які свяціўся ўсімі 24 паверхамі феерверка-

4 працяг ні да зоны еўра. Я перакананы ў тым, што варта крыху абрэзаць свае задачы і мэты, у маштабе ўсяе дзяржавы. Па-першае, каб бяспечна прайсці праз крызісны час. Па-другое, каб маглі мы сказаць праз два гады, што выконваем умовы ўваходу ў зону еўра, якая дасць нам пачуццё бяспекі і шанц на хутчэйшае развіццё гаспадаркі. Гэтыя ашчаднасці сёння інвестуем у лепшую будучыню. І няма тут, таксама ў адосінах да нацыянальных меншасцей, ніякай палітычнай падаплёкі.

— *А ці не лепш было б, каб самі меншасці шукалі ашчаднасцей у сваіх бюджэтах у рамках планаваных скарачэнняў, а не рабілі гэта за іх чыноўнікамі?*

— Усё ж гэта ўрад акрэслівае бюджэт дзяржавы. У такой самай сітуацыі як меншасці апынуцца ўсе, скажам, кіруючыя нашай арміяй, і можна было б мець падставу пытацца, ці гэта яны маюць рабіць скарачэнні, ці гэта павінна рабіць дзяржава. Я перакананы ў тым, што

мі ляпмак і пераліваўся колерамі. Так што на сустрэчы былі прысутныя працаўнікі бібліятэкі, міністры і намеснікі ды жменька студэнтаў, якія прарваліся дзеля сустрэчы з Чэславам Сэнюхам — перакладчыкам „Новай зямлі” Якуба Коласа, і пані Эмілія, якая з плачам паказвала раней стражніку эсэмэску ад сябра, што той чакае яе два паверхі вышэй са сваімі кнігамі (чытацкага білета ў НББ пані дацэнт з сабою не мела).

Прызнаюся, хто ехаў, валачыў свой літаратурны, музычны, грамадскі досвед на сваёй спіне, цяпер дапоўнены і перажаваны ў сабе проста як сорам. Я, Міра Лукша, Сцяпан Копа, Мікола Бушко, Віктар Швед, Янка Целушэцкі, Чэслаў Сэнюх. Ну, можа толькі прафесар Баршчэўскі, які на „ўрачыстай перадачы” хоць і падзякаваў, але і „аб’ехаў” „высахлюю крыніцу”, якога пераканалі былі ў патрэбе з’ездзіць яшчэ раз на „духовую радзіму” і звязіць калег, які возіць у Беларусь алімпійцаў і студэнтаў, дае і даваў сабе рады з эмацыянальным і пачуццёвым дыскамфортам, а нават жахам. Завалачылі мы свае і іншых нашых аўтараў „творы і навукова-даследчыцкія матэрыялы” перш за ўсё ў Музей гісторыі беларускай літаратуры, сустрэліся ў музеі Яуба Коласа з наймалодшым сынам паэта Міхалам, а і ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі занеслі, стогнучы, торбы кніг. Але ў НББ ёсць нашы ўсе выданні (апрача скажам, маіх яшчэ цёплых „Гісторый з белага свету”),

меншасці ў зможе прыняць з эфектыўнай карысцю для сваіх асяроддзяў сродкі значна большыя ад тых, якія ім прапанаваліся ў апошні час. Няма, аднак, юрыдычнай магчымасці, каб яны самі вырашалі аб велічыні свайго бюджэту. Гэта залежыць ад комплексных дзеянняў Міністэрства фінансаў. Я, аднак, хацеў бы звярнуць увагу на тое, што таксама меншасныя арганізацыі не мусяць падмацоўвацца толькі дзяржбюджетнымі сродкамі. Можна быць упэўненым, сказаўшы, што гэтае больш за васьміпрацэнтнае скарачэнне для меншасцей у будучым годзе можа быць перавышана кампенсацыяй у выніку актыўнасці ў прыцягненні еўрасаюзных сродкаў.

— *Ды вопыт вучыць, што калі ўстановам у Польшчы, сярод іх няўрадавым, удаецца здабываць пазабюджетныя сродкі, дык у прыцыце дзяржава неахвотна дакладвае свае грошы.*

— Нацыянальныя меншасці не мусяць быць кліентам дзяржавы.

паколькі абавязкам выдавецтва з’яўляецца высылка кнігі ў бібліятэкі. „Ніва”, як выдавец, высылала ў НББ (якая не змяшчалася яшчэ ў такой велікапышнай сучаснай будыніне вартай Еўропы), і высылала і цяпер усе свае выданні, і таксама высылала свежыя нумары нашага тыднёвіка. Беларускае літаратурнае аб’яднанне „Белавежа” таксама пільна шле свае кнігі ў найважнейшую бібліятэку беларусаў. Не скажу, мо нашы кнігі або „Ніва” паглынаюцца ў агромністых шматмільённых зборах, мо нікнуць там, схаваныя, бо свежыя нумары „Нівы”, якія я расклала на стэндах з выставай прывезенай намі літаратуры, выклікалі нейкае быццам бы здзіўленне ці нават жах сярод прыбылых; надта ж свяцілася яна бел-чырвона-белым, асабліва рэкламай Радыё Рацыя!

Праехаліся! „Дэлегацыя” выкалупала са сваіх сціпых культурных кашалёчкаў грошы за харчаванне ў інтэрнаце і пражыванне ў ім (дарэчы, вельмі ветлівыя людзі там працуюць, і па-беларуску ўмеюць), а нават заплаціла за калег, якія не спадзяваліся, што гэта будзе каштаваць столькі. А каштуе значна больш. Падарожжы адукуюць. А вучыцца, сябры, лепш на чых-сьці памылках.

А якія смешныя бываюць друккарскія апіскі; вось пішучы пра культурны абмен лёгка можна стукнуць пальцам у клавій замест „л” — у „д”; яны ж побач. А калі пра палец — дык можна і пастукацца ім і ў свой культурны лоб.

Жывем у дэцэнтралізаванай краіне, дэмакратычнай, з рыначнай эканомікай, у краіне, якая з’яўляецца членам Еўрасаюза. Меншасцям належыцца падмацоўка на рэалізацыю мэт, звязаных з захоўваннем культуры ці мовы, бо гэта таксама інтарэс дзяржавы. І гэта не толькі абавязак, але і інтарэс, паколькі добрыя адносіны з меншасцямі, інтэграцыя меншасцей з дзяржавай як органам, гэта лепшая грамадская атмасфера. Польская дзяржава хоча, каб меншасці адчувалі сябе тут дома, каб польскія грамадзяне іншай нацыянальнасці мелі пачуццё свабоды дзеянняў. Асперагаў бы я, аднак, таксама меншасныя асяроддзі, перад думкай аб дзяржаве ў катэгорыях кліентэлізму. Сёння, калі мы ў ЕС, дзяржава з’яўляецца толькі адной з крыніц падтрымкі. Не здымаючы з дзяржавы адказнасці, не варта адмаўляцца ад прыцягвання большых, еўрасаюзных, сродкаў.

— *Дзякую за размову.*
Размаўляў Мацей ХАЛАДОЎСКИ

1 працяг *Жыць з беларускім словам*

дах жыве мой дзядуля Уладзімір і я вельмі люблю слухаць яго расказы аб жыцці ў мінулым. Бабуля Аляксандра з Кнарыдаў таксама ўжо не жыве.

— *Калісьці Ты мне сказала, што выступаючы з „Антрактам” маееш нагоду гаварыць па-свойму і размова на роднай мове стала атрымлівацца ў Цябе штараз лепш. Ці размаўляеш ужо па-свойму, хаця б з бацькамі?*

— Вельмі цікавымі і патрэбнымі былі майстар-класы ў Студзіводах у 2006 годзе, у якіх я прымала ўдзел. Тады я пачала вучыцца спяваць белым голасам і можна было б працягваць гэты спеў, але на ўсё не хапае часу. У Студзіводах мы, як умелі, стараліся гаварыць па-свойму і я тады рашылася навучыцца добра гаварыць на мове сваіх продкаў. Я была ўжо азнаёмлена з роднай мовай, бо раней па-свойму дома звярталіся да мяне бацькі і я крыху прабавала гаварыць з імі на сваёй мове, але гэта давалася мне цяжка. Праз два гады я засвоіла вялікі запас слоў і зараз добра атрымліваецца ў мяне размова па-свойму, бо так я гавару дома з бацькамі, а ў школе з некаторымі сяброўкамі. Канешне, у мяне яшчэ не такі вялікі запас слоў, як у асоб, што на мове сваіх продкаў размаўлялі з маленства.

— *Многа разоў Ты перамагла выступаючы індывідуальна і са школьнымі калектывамі якраз з сучаснымі беларускімі песнямі. Якое значэнне мае для Цябе літаратурная беларуская мова?*

— Я лічу сябе беларускай, а літаратурную мову — сваёй роднай і таму трэба яе ведаць. Ведаючы добра сваю родную мову лягчэй і спяваць па-беларуску, а я з вялікім захапленнем слухаю беларускія песні. Аднак, каб дабіцца пспехаў, трэба спачатку навучыцца правільна спяваць. Гэтаму вучыла мяне пані Юстына Пажазінская з БДК і яна рыхтавала мяне да выступаў на сцэне. Калі я спявала беларускія песні індывідуальна або ў калектывах, рыхтавалі мяне да выступаў таксама дырэктар БДК Сяргей Лукашук і настаўніца Анна Вярцінская з „тройкі”.

— *Закончыла Ты вучобу ў музычнай школе і зараз выступаеш са спяванай паззіяй. Дэкламавала Ты таксама пад музыку на „Бардаўскай восені”. Ці не хочацца Табе выступіць на гэтым мерапрыемстве?*

— У Дзяржаўнай музычнай школе I ступені ў Бельску-Падляшскім я вучылася іграць на фартэпіяна. У час апошняй „Бардаўскай восені” Тамаш Суліма выступіў з аўтарскімі песнямі, а я дэкламавала ягонны верш пра Бельск пад яго музыку. Маёй марай было выступіць на гэтым мерапрыемстве, а іншых мараў таксама ў мяне многа, але я не хацела б гаварыць пра іх публічна, бо апасаюся, што тады яны могуць не здзейсніцца.

— *Дык жадаю здзяйснення разумных мараў і дзякую за размову.*

Гутарыў Аляксей МАРОЗ

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

ЗОРКА

Д Л Я Д З Я Ц Е Й І М О Л А Д З І

Арти-клас і „Клюква”!

Злева: Аксана Сычэўская, Івона Максіюк, Ганна Пякарская, Тамаш Максіюк, Яраслаў Якацюк, Ася Хмялеўская з настаўніцай (у цэнтры) Альжбетай Рудкоўскай

У госці да беластоцкіх гімназістаў-трэцякласнікаў мы завіталі ў гарачы дасвяточны час. Клас рыхтаваўся да прадметнага конкурсу. Пазмагацца на полі беларускай літаратуры і граматыкі пажадалі амаль усе трэцякласнікі. (Ганка Пякарская, як мінулагодняя лаўрэатка, ганарова саступіла месца іншым).

— Да конкурсу прыступілі вучні з першага па трэці клас, — кажа спадарыня Альжбета Рудкоўская, — разам 12 асоб. Гэта цешыць, заахвочвае сур'ёзна працаваць.

У цэлым, калі браць пад увагу агульны лік нашых гімназістаў (21 асоба), да конкурсу прыступіла большая іх частка. Вучні навучыліся карыстацца магчымасцямі, якія дае навучанне роднай мовы. Званне лаўрэата адкрывае дзверы ў кожную ся-

рэдную школу краіны. Гэта ўмеюць ацаніць належным чынам гімназісты і іх бацькі.

Такі выклік, як прадметны конкурс, заўсёды акуплены хваляваннем і нервамі. Магчыма таму нашы сябры, замест зубрыць граматыку, падвінулі рукавы і ўзяліся за дасвяточны парадкі. Яны папраўлялі насценгазеты, прыбіралі і ўпрыгожвалі залу. Над дзвярыма павіс „цёплы” калядна-зімовы пейзаж. Намалявала яго класная сяброўка Івона Максіюк. Івона асабліва дзяўчына. Кожны дзень яна даяджае ў Беласток з родных Рыбалаў. А маляваць навучылася сама па сабе. Праўда, шмат у чым дапамаглі тэатральныя сустрэчы з паняй Лідкай Мартынюк. Пад яе мастацкім вокам узніклі самыя цудоўныя тэатральныя афармленні для бе-

ларускіх пастацовак. Івона таксама малявала і выступала ў вясковым гуртку пані Лідкі. Сёння ўспамін перажытага наклікае цёплую ўсмішку...

— А я танцую, — кажа пра сябе Ася Хмялеўская.

Ася закончыла балетную школу. І, як сама кажа, не ўмее жыць без танца, якому прысвячае свой свабодны, пазаўрочны час. Ася іграе яшчэ на прызабытым інструменце.

— Гэта губны гармонік, — з пэўнай нясмеласцю заяўляе гімназістка.

Калі пазнаёмімся з усімі трэцякласнікамі, мы дойдзем да высновы, што немагчыма тут не займацца музыкай. Вось, Тамаш Максіюк з дзесяці гадоў сябруе з гітарай. Тамаш ходзіць на ўрокі ў музычны асяродак. З мінулага года, разам з сяб-

рэйткі разламанана ствала, здагадайся, што здарылася бяда. Не марудзячы, ён паляцеў на пошукі вавёркі. Доўга шукаць не прыйшлося: ярка-рыжае футра мільганула сярод пакалечаных сосен. Сімка сціснулася ў камячок і страх застыў у яе вочках-пацэрках. Дзяцел апусціўся побач на востры смалісты сук і прыняўся за сваю звычайную работу — стаў дзяўбіць дрэва-пастку. Удар за ўдарам наносіў ён па сук, аж пакуль не вызваліў Сімчын хвост з палону. Узрадавалася вавёрка, падзякавала добраму дзятлу і паскакала прэч ад страшнага дрэва.

Цяпер ёй зноў трэба шукаць сабе жыллё, клапаціцца пра ежу надзённую і загойваць раны, нанесеныя бурай. Многа ворагаў у лясных безабаронных істот. Але перад прыроднай стыхіяй усе безабаронныя: і чалавек, і звер, і птушка.

(працяг будзе)

Таіса СКУРАТАВА, Камянюкі

Казкі з Белавежскай пушчы

Сімка і дзяцел

Аднойчы на пушчу наляцела страшэнная чорная змра. Узнялася бура. Затрашчалі, загулі дрэвы і сталі ламацца і падаць на зямлю, як запалкі. Разламалася напалам і сасна з дуплом, дзе жыла Сімка. Яна ледзьве паспела выскачыць з хаткі і ўчапіцца за галіну суседняга дрэва. Але гэта вавёрку не выратавала. Моцны вецер шымануў яе так, што Сімка пераляцела цераз некалькі вываратаў і трапіла ў падрыхтаваную ўраганам пастку. Яе пушысты рыжы хвост прышчаміла паміж двума сукамі. Сімка доўга торгалася з усёй вавёрчынай сілай, каб вызваліцца з палону, але пакалечанае бу-

рай дрэва не адпускала яе. Зусім знясіленую і аслабелую яе чакала галодная смерць альбо зубы лісы ці куніцы.

Збайленне прыйшло нечакана. Стары добры дзяцел пасля таго, як сціхла бура, рашыў правесці сваю „кватрантку”. І знайшоўшы на месцы дрэва

рам Матэвушам Далжынскім, хлопцы зазнавалі свой гурт. Самі яны складаюць музыку, пішуць словы.

— А якая музыка вас захапляе? — пытаем у Тамаша.

— Гард-рок і трэш-метал! — чуецца канкрэтны адказ.

У класе разнавідныя музычныя густы. Аксана Сычэўская — паклонніца класічнай музыкі. Яна — вучаніца музычнай школы другой ступені. Дзяўчына займаецца ў класе фартэпіяна пад кірункам прафесара Анджэя Чэмеля.

Асобную гісторыю можна раскажаць пра харызматычную Ганку Пякарскую. У яе, апрача тэатральных, фатаграфічных, спартовых, кулінарных, таксама і музычных зацікаўленні. Ганка спачатку вивучала ігру на акардэоне.

— Я кінула гэты інструмент, бо ён мне напамінаў жабракоў на нашых вуліцах, — кажа.

Зараз Ганка ўзялася за гітару. Яна практыкуецца ў рок-гурце „Клюква”. Гэты маладзёва-сяброўскі гурт узнік у час сёлетняга беларускага летніка ў Гарадку. Апякуецца ім наша рэдакцыйная сяброўка Ілона...

— А я тут тэхнічны працаўнік, — кажа сам пра сябе Яраслаў Якацюк, — я выступаю адно з малатком...

Праўда, калі ўсе арт-гімназісты апавадалі пра свае захапленні, Яраслаў грукаеў малатком. Хлапец выканаў усю чорную работу, ад якой заўсёды адхіляюцца мастакі. Ён прыяздобіў у рамы насценгазеты і святочны дэкор.

Нам спадабалася пачуццё гумару Яраслава.

— Гэта наш чорны конь у прадметным конкурсе, — дадала настаўніца.

Тэкст і фота ЗОРКІ

Вершы Віктара

Шведа

На моры

Турыстка пытае пасажыра:

— Скажыце мне шчыра —

Якая тут глыбіня мора?

— Восем метраў — гавораць.

— А нехта сказаў акурат,

Што метраў восемдзесят.

І я страціла надзею —

Бо плаваць не ўмею.

Забабоны

— Не верце, што чорны кот

Прадвешчае многа турбот.

Гэта толькі забабон, —

Сказаў Лявон.

Адна толькі ўмова:

Тры разы сплюнуць абавязкова

Праз левае плячо.

І гэта ўсё.

Паляк, такі крыжу іншы, быццам і чарнарус!

З польскім пісьменнікам, аўтарам больш трыццаці кніжак, перакладчыкам, дыпламатам, сімпатыкам беларусаў і гурманам віна ЯЎГЕНАМ КАБАТЦАМ гутарыць Ганна Кандрэацук.

— „Чарнарусскую хроніку пракажонных” успрымаю як беларускі раман, напісаны на польскай мове. Ці, паводле Вас, можам дапусціць такі пункт гледжання?

— Вы мяне здзівілі! Мне аднак здаецца, што не трэба ў такі спосаб глядзець на маю кніжку; гэта абазначае, што яна не будзе перакладзена на беларускую мову. Я хачу, каб мая кніжка была перакладзена на беларускую мову, каб беларусы прачыталі яе на сваёй роднай мове.

— Здаецца, справа не толькі ў перакладзе?

— Польская мова, як вы заўважылі, тут вельмі важная. Герой кнігі прыязджае з Варшавы, разам з сабой прывозіць пэўную польскасць. Ён сутыкнецца са сваім родным гняздом, у адносінах да якога ён трымаў сябе як рэнегат. Справы Гайнаўкі, Нараўкі, Ляўкова, Белавежскай пушчы для яго гэта не толькі беларускія справы...

— Яўген Кабатц вядомы не толькі як польскі пісьменнік. Палякі называюць Вас прапагандыстам мудрага погляду на „крэсы”. Што маеце на ўвазе, калі кажаце: „пэўная польскасць”?

— Мае бацькі і дзяды родам з Белавежскай пушчы, таму мае падарожжа-вартанне нясе з сабой пытанні з-пад знака: што гэта абазначае, што чалавек адгэтуль паходзіць? Як адчувае тут сябе гэты крыж іншы паляк? Паляк, такі не да канца паляк, быццам ён і чарнарус. Таму што польскасць — гэта не толькі мова. Я заўсёды спасылаюся на супольнасць культур, знаходжанні „паміж” адной культурай і тымі, якія сабе блізкія і адначасна розныя. Гутарка пра тое, каб узбагачацца, шукаць для сябе вартасці ў блізкіх культурах. Праўда, мая ідэя няпростая для ажыццяўлення. Людзі ўвесь час ствараюць канфлікты. Вядома, людзі звонку. З аднаго боку гэта будзе Русь Маскоўская, з другога — Польшча. Я маю на ўвазе польскасць, якая хвалява не пераносіць рускасці, нават такую, якая сама сябе лічыць іншай польскасцю.

— У „Чарнарускай хроніцы пракажонных” уражае мяне глыбокае пачуццё беларускага нацыяналізму. Ваш літаратурны герой Мікола Кабацілэс — закарanelы чарнарускага нацыяналіста?

— О не, дзядзька Мікола не нацыяналіст, ён патрыёт!

— Ці можам атаясамляць яго з беларускім патрыётам Аляксеем Грыццук, інспектарам беларускага школьніцтва ў час Другой сусветнай вайны?

— Добрае пытанне. Як вядома, літаратурны твор ніколі не з’яўляецца поўным пераказам рэчаіснасці, гэта выдумка, якая таксама становіцца часткай рэчаіснасці.

Літаратурны дзядзька Мікола — гэта дзве блізкія мне асобы. У першай частцы рамана ён увасабляе Міколу, Аляксеевага брата. Мікола Грыццук быў у Беларускай самаахове, атрымаў ад немцаў зброю і на іх баку змагаўся з савецкімі партызанамі. Што пасля з ім здарылася — цяжка сказаць, па ім прапалі ўсе следы. Паводле мяне, ён збунтаваўся су-

Фота з архіва Я. Кабатца

Яўген Кабатц нарадзіўся 11 студзеня 1930 года ў Ваўкавыску. З 1948 года жыве ў Варшаве, дзе закончыў Галоўную гандлёвую школу. Неўкі час працаваў у банкаўскім сектары, Міністэрстве фінансаў, Ювелірным цэнтральным упраўленні, дыпламатыі (Рым) і ў літаратурнай прэсе („Współczesność”, „Literatura na Świecie”). Дэбютаваў у 1957 годзе („П’яны анёл”), апублікаваў звыш трыццаці кніжак з галіны прыгожага пісьменства. Асабліваю ўвагу, апрача польскай, Я. Кабатц накіроўвае ў бок беларускай і італьянскай культур. Сярод творчых дасягненняў — пераклады з беларускай і італьянскай літаратур. Заангажаваны ў публічную дзейнасць. Зараз абраны прэзідэнтам Аб’яднання еўрапейскай культуры (SEC) у Польшчы.

праць немцаў і заснаваў сваю ячэйку такіх пракажонных. Яны пачалі змагацца за вольную Беларусь. Немцы гэта раскрылі і расстралялі іх. Дзядзька Аляксей у сваю чаргу быў прадстаўніком беларускай думкі, агажаваўся ў беларускія дзеянні, асветніцтва. Пасля вайны ён быў вымушаны ўцякаць на Захад, каб канчаткова пасяліцца ў Канадзе. Браты Мікола і Аляксей дапаўняюцца, яны ствараюць пэўны працэс думкі, каб канчаткова зліцца ў аднасць. Яны рашаюцца здраціць, пайсці з крыжакамі, каб астацца чарнарускамі патрыётамі. І гэта ім не ўдаецца, канчаецца трагічна. Іх сітуацыя кашмарная, яе цяжка стрымаць. З кожнага боку яны дастаюць па галаве...

— Вы адабраеце іх выбар?

— Я заўсёды ўшаную выбар, пакланюся людзям, якія стараюцца адшукаць сваю ўласную прастору...

— Раскажыце, калі ласка, пра родны дом?

— Мае бацькі з Белавежскай пушчы, сям’я маці з Плянты (яна з Грыццоў), бацька родам з Міхнаўкі. Яшчэ да вайны бацькі пераехалі ў Ваўкавыск. Бацька пачаў тыповую для простага вясковага чалавека кар’еру ў тэхнічным свеце, ён працаваў чыгуначнікам. Там дазволілі пабудаваць свой дом у чыгуначным квартале. Паколькі мы апынуліся ў польскім асяроддзі, мама таксама пачала размаўляць па-польску. Мяне паслалі ў польскую школу, мой брат пайшоў служыць у польскае войска. А пасля вайны

сям’я пераехала ў Польшчу.

У сувязі з пераездамі ў нашай сям’і паўстаў такі раскол, паламанне...

— Як на Ваш выбар глядзеў Аляксей Грыццук?

— Дзядзька Аляксей папракаў мяне, гаварыў, што я прадаўся палякам. Ён ужо тады мяне, падшпарка, называў рэнегатам...

— Дзея рамана пачынаецца дзесьці паміж Навасадзі і Ляўковам, у Белавежскай пушчы, якую Вы самі называеце святым і прыроды...

— Мне хацелася асвяціць лес і прыроду ў адносінах да чалавека і наадварот. Чалавек з прыродай павінен быць як з сабой. Нешта з такой мудрасці вучыў мяне мой дваюрадны брат, мастак Віктар Кабатц з Гайнаўкі. Ён вандруе па пушчы і малюе яе душу. Ён прадстаўляе пушчу як адкрытую святыню. Другі мой дваюрадны брат, архітэктар Ян Кабатц будзе цэрквы — стварае закрытыя святыні і асвячае іх праз праваслаўе. Братава, Галіна, каталічка з Чэнстаховы, закончыла іканапісную школу і піша іконы...

— „Чарнарусскую хроніку пракажонных” езуіт Вацлаў Ашайца назваў іконай. Скажыце, які Ваш любімы святы?

— Вядома, святы Мікола. У кніжцы знойдзеце фрагмент, дзе гаворыцца пра выкраданне і перавозку цела святога з Мір Лікійскіх у Бары (Італія — Г. К.). Да гэтага месца сёння цягнуць паломнікі з усёй Расіі, каб пакланіцца найбольшаму

праваслаўнаму святому. Я сам часта выпраўляюся туды паслухаць імшу і спевы паломнікаў ля мошчаў святога. У гэтай базіліцы, дарэчы, спачывае і наша каралева Бона.

— Ці можаце аднесціся да пэўнага закіду ў Ваш бок: мы, беларусы, папракаем Вас, што ствараеце новую нацыю — чарнарускаў?

— Я Чорнай Русі сам не прыдумаў. Яна паяўляецца ў гістарычных крыніцах і адносіцца да зямель між Ваўкавыскам, Свіслаччу, Навагрудкам і Белавежскай пушчай. Хутчэй я хацеў бы стварыць грунт для польскай рушчыны, месца, якое будзе прасторай супрацоўніцтва, адзінства, у якім была б пэўная адназначнасць, супольнасць для палякаў і беларусаў. Гэта наша будучыня. Мая кніжка — выклік для такой дыскусіі. Невыпадкова я стрыжань — гістарычная падзея, польска-літоўская ўнія. Я стараюся адказаць на пытанне чаму палякі і беларусы прад’яўляюць сабе прэтэнзіі. Прытым адкрываю драматызм, які спадарожнічаў гістарычным падзеям. Мала хто з палякаў пра гэта ведае і думае.

Сапраўды, можа я перабольшваю, калі намаўляю землякоў да такой супольнасці ў Чорнай Русі. Гэта цяжкая справа, асабліва для тых, хто адчувае сябе беларускім патрыётам. Я заўсёды буду вас падтрымліваць, але адначасна буду выходзіць з прапановай пэўнага дыялогу. Мы мусім глядзець перспектывна, думаць што з нашых дзеянняў атрымаецца. Справа ў тым, што нацыя не мусіць існаваць у старой, традыцыйнай форме...

— Як нам, Вашым землякам, глядзець перспектывна, калі ў нас, як самі даводзіце ў „Хроніцы...”, пракажоны лёс?

— Гісторыя як лёс — гэта цікавы погляд. Сапраўды, заўсёды перамагае мацнейшы, перамагае сіла ружжа. Гісторыя падарыла беларусам несправядлівы лёс, якога яны самі сабе жадалі. Хоць, паводле мяне, ёсць тут і пэўныя перамогі. Чаму кніжка апавядае аб пракажонных? Гэта іншадумцы, іх погляды не супадаюць з тымі агульнапрынятымі. Яны заўсёды былі і ёсць, вы самі ідзеце ў гэтым напрамку... Мой Мікола Кабацілэс — не сляпы патрыёт. Калі адны намаўляюць пайсці з Польшчай і адначасова аформіць свае інтарэсы, ён кажа: не! Не рабіце гэтага! Ён асцерагае перад літоўска-польскай уніяй, ён думае пра будучыню, ён ведае, што амаль уся чарнаруская ідэя будзе знішчана. Так сталася. Але не да канца! Мае землякі ад Белавежскай пушчы маюць сваю культуру, размаўляюць усё яшчэ па-беларуску, маюць свой тып думання (можа ён занадта паслухмяны гэты тып думання, за што і папракае ўвесь час беларусаў дарагі нам Сакрат Яновіч?!).

— Дзякую за размову і яшчэ раз віншую Вас з узнагародай. Мне вельмі прыемна, што „Чарнарусскую хроніку пракажонных” польскія літаратурныя колы палічылі кніжкай месяца красавіка 2008 года. Гэта таксама гонар для нас, беларусаў.

— Вы вельмі мілая асоба. Дзякую!

Родам з Беластоцчыны

Іван Краскоўскі

Сяргей Чыгрын

Беларускі палітычны дзеяч, публіцыст, паліглот, педагог. Нарадзіўся 24 чэрвеня 1880 года ў вёсцы Дубічы-Царкоўныя, тады Бельскага павета. Скончыў Пецябургскі ўніверсітэт. Быў сябрам Беларускай сацыялістычнай грамады, Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі. У 1918 годзе ўваходзіў у склад урада Украінскай Народнай Рэспублікі, быў яе паслом у Грузіі. У 1920 годзе — старшыня Беларускага нацыянальнага камітэта ў Вільні, потым — старшыня Беларускага саюза кааператываў, сакратар Цэнтральнай беларускай школьнай рады. З 1922 года — арганізатар і першы дырэктар Дзвінскай дзяржаўнай беларускай гімназіі. З лета 1925 года жыў у Мінску, працаваў у Белдзяржуніверсітэце, Інбелкульце, быў старшынёй секцыі і сябрам прэзідыума Дзяржплана Беларусі. 10 красавіка 1931 года арыштаваны АДПУ і сасланы ў Самарскую губерню Расіі. Потым зноў быў арыштаваны, але ў сакавіку 1940 года вызвалены. Пасля Другой сусветнай вайны выехаў у Чэхаславакію да дачкі. Па першым прысудзе быў рэабілітаваны 22 мая 1962 года, па другім — у 1988 годзе. Памёр 23 жніўня 1955 года ў Браціславе (Славакія). Пахаваны на браціслаўскіх могілках Славічыё ўдоле.

Чалавек вялікага сэрца

У Цэнтральнай навуковай бібліятэцы Нацыянальнай Акадэміі Навук Беларусі ў Мінску ў „Фондзе І. І. Краскоўскага” захоўваецца шмат цікавых матэрыялаў з жыцця выдатнага беларускага педагога, палітыка, публіцыста Івана Краскоўскага, а таксама матэрыялы пра беларускую дзяржаўную гімназію ў Дзвінску. Гэты архіў Беларусі перадала дачка Івана Краскоўскага — Людміла. Людміла Іванаўна нарадзілася ў Вільні ў 1904 годзе. Вучылася ў Віленскай і Дзвінскай беларускіх гімназіях. У 1924 годзе яна паступіла ў Карлаў універсітэт у Прагу, дзе вывучала археалогію і гісторыю мастацтва. У 1930 годзе Людміла Краскоўская абараніла дактарат па філасофіі і з 1931 ажно да 1988 года загадвала археалагічным аддзелам Славацкага нацыянальнага музея ў Браціславе. Яна напісала і выдала некалькі кніг па археалогіі і нумізматыцы. Прымала ўдзел у шматлікіх міжнародных навуковых канферэнцыях. Людміла Краскоўская пражыла 95 гадоў, а ў 1952 годзе ёй удалося перавезці хворага ссыльнага бацьку да сябе ў Браціславу.

У 1999 годзе ў Славакіі выйшла яе кніга ўспамінаў „З даўніх часів”. Людміла моцна любіла свайго бацьку і добра ведала беларускую мову. Як піша Сяргей Панізнік у кнізе „Крывіцкія руны” (Мінск 2003, с. 175), Людмілу Краскоўскую называлі „нестаркай славацкай археалогіі і нумізматыкі”, украінскай патрыёткай. Але дачка Івана Краскоўскага не забывала мову радзімы і толькі прасіла „скантраляваць” яе допісы: „...я пішу яшчэ па Максіму Гарэцкаму”.

Людміла Краскоўская, дзякуючы Алегу Лятышонку, у маі 1995 года апублікавала невялікія ўспаміны пра свайго бацьку ў тыднёвіку „Ніва”. Пазней

гэтыя ўспаміны друкаваліся ў іншых выданнях. Ва ўспамінах спадарыня Людміла пісала, што вёска Дубічы, дзе нарадзіўся Іван Краскоўскі, у другой палове XIX стагоддзя была вялікай вёскай з поштай і школай. „Дубічы знаходзіліся блізка каля слаўнай Белавежскай пушчы. Бацька распавядаў, што яны ездзілі летам возам на конях у Белавежскую пушчу, дзе збіралі ягады і грыбы. Прывозілі поўныя вялікія кошыкі. З грыбоў бралі толькі баравікі і рыжыкі, іншых грыбоў не елі. У ваколіцах Белавежскай пушчы сяляне жылі яшчэ ў курных хатах без коміна. Яны трымалі ў хатах вужоў замест кошака, каб лавілі мышэй. Гэтыя вужы пілі малако з міскі разам з дзецьмі. І гэта ўсё было ў другой палове XIX стагоддзя! Аднойчы наша сям’я была летам у дзеда ў Дубічах. Я прыгадваю, як вечарам на двары ў дзеда сходазіліся сяляне, настаўнік, кіраўнік пошты, сядзілі там на складзеных дрвах і гутарылі аб розных справах. Было відаць, што дзеда тут паважалі”, — згадвае Людміла Краскоўская.

Сапраўды, дзеда Людмілы Краскоўскай Ігната Краскоўскага — бацьку Івана Краскоўскага — у Дубічах паважалі. Служыў ён там праваслаўным святаром. Нарадзіўся Ігнат Краскоўскі ў Дубічах. Скончыў у свой час праваслаўную духоўную семінарыю ў Вільні. Пэўны перыяд працаваў у Маскоўскім прамысловым банку, потым у рэдакцыі „Московских ведомостей”, а пасля паступіў у Пятроўскую сельскагаспадарчую і лясную акадэмію. Але ў акадэміі ён доўга не затрымаўся, а восенню 1877 года прыехаў на Слонімшчыну, дзе заняў святарскае месца ў Наваельненскай царкве (цяпер гэта Дзятлаўскі раён на Гродзеншчыне). Потым на нейкі час ён з сям’ёй зноў вяртаецца ў Дубічы, дзе ў 1880 годзе ў сям’і Краскоўскіх нараджаецца сын Іван.

Спачатку хлопчык вучыцца ў сярэдняй школе. А ў 1903 годзе паступае ў Варшаўскі ўніверсітэт. Падчас вучобы знаёміцца з украінкай Валянцінай Сакольскай. Хутка маладыя жаніліся. Але Івана за ўдзел у студэнцкіх хваляваннях адлічаюць з універсітэта і маладая сям’я пакідае Варшаву. Тым не менш з вучобаю беларус Краскоўскі не развітаецца, а хутка паступае на гісторыка-эканамічны факультэт Пецябургскага ўніверсітэта.

Калі пачалася Першая сусветная вайна, Івана Краскоўскага мабілізавалі ў расейскую армію. І калі немцы адступілі, з бежанства ў Вільню вярнулася ўся сям’я Краскоўскіх. Хутка дэмабілізуецца і Іван. Усе разам сустракаюцца ў Вільні. Праўда, там доўга Краскоўскія затрымацца не змаглі і пераехалі пад Кіеў, бліжэй да жончынчых сваякоў.

У Кіеве Іван Краскоўскі працуе ў Зямельным саюзе. А ў верасні 1917 года Украінская Цэнтральная Рада зацвердзіла нашага земляка на пасадку намесніка генеральнага сакратара ўнутраных спраў. Яго кандыдатуру падтрымалі многія ўкраінскія палітыкі. А адзін з іх сказаў, што хоць па паходжанні Краскоўскі беларус, але падтрымлівае ўкраінскую лінію і вельмі прыстойны чалавек.

У 1918 годзе Іван Краскоўскі становіцца намеснікам старшыні Рады Міністраў Украіны і міністра ўнутраных спраў, потым ён быў кіраўніком аддзела дырэкторыі Украінскай Народнай Рэспублікі (УНР), і нават паслом УНР у Грузіі.

У 1920 годзе Іван Краскоўскі вяртаецца на радзіму ў Вільню і працуе тут старшынёй Беларускага нацыянальнага камітэта. Затым займае пасады сакратара Цэнтральнай беларускай школьнай рады, старшыні Беларускага саюза кааператываў. Але ў 1922 годзе яго дэпартавалі з Вільні польскія ўлады, якія там часова былі гаспадарамі. Але чалавека вялікага сэрца адразу запрасілі ў Латвію. Справа ў тым, што напачатку 1920-х гадоў сярод беларускай нацыянальнай меншасці пачалася шырокая культасветная дзейнасць. У 1921 годзе ў Дзвінску адкрываецца культурна-асветнае таварыства „Бацькаўшчына”. Таварыства адчыняе на Дзвіншчыне свае аддзелы, арганізуе першыя летнія беларускія настаўніцкія курсы, уздымае перад урадам Латвіі пытанне аб стварэнні пры Міністэрстве асветы беларускага аддзела, як вышэйшай установы, для кіравання школам. Шмат у беларускай справе дапамагаў народны паэт Латвіі Ян Райніс. Просьбы гэтыя былі задаволеныя. І 22 верасня 1921 года Рада Міністраў паставіла адкрыць беларускі аддзел, а 18 кастрычніка таго ж года на пасаду кіраўніка аддзела быў прызначаны Сяргей Сахараў. Беларускі аддзел пачаў дзейнічаць з 1 лістапада 1921 года. А 1 снежня ў Дзвінску былі адкрыты беларускія аднагодковыя настаўніцкія курсы, а потым пачалі адкрываць беларускія школы. Рада Беларускага аддзела на адным са сваіх сходаў прыняла пастанову: стварыць і адкрыць на тэрыторыі Латвіі дзве беларускія гімназіі. Адна была створана ў Дзвінску, як больш вялікім цэнтрам, другая — у Люцыне, бо ў Люцынскім павеце было створана 30 беларускіх пачатковых школ. У беларускія гімназіі пачалі падбіраць кандыдатаў на пасаду дырэктараў. На пасаду дырэктара Дзвінскай дзяржаўнай беларускай гімназіі быў вылучаны Іван Краскоўскі, бо ён меў вышэйшую адукацыю, вялікі педагогічны стаж і даў згоду выставіць сваю кандыдатуру на пасаду дырэктара гімназіі. Са згоды міністра асветы ад 4 красавіка 1922 года Іван Краскоўскі быў прызначаны дырэктарам-арганізатарам беларускай гімназіі ў Дзвінску. У гэты час наш земляк ужо жыў у Коўне, але з прызначэннем на пасаду дырэктара гімназіі хутка пераязджае ў Дзвінск. Разам з супрацоўнікамі Беларускага аддзела, інспектарам Кастусём Езавітавым, іншымі беларусамі, Іван Краскоўскі пачаў усебаковую ак-

тыўную працу па арганізацыі гімназіі: было адшукана памяшканне для гімназіі ў будынку на Варшаўскай вуліцы, 16, была заказана мэбля, закуплены навучальныя дапаможнікі, запрошан педагогі, апрацаваны план заняткаў і г.д.

Дырэктарам Дзвінскай дзяржаўнай беларускай гімназіі Іван Краскоўскі быў з 1922 да 1925 года. За гэты час у гімназіі выдаваўся часопіс „Школьная праца”, актыўна дзейнічалі хор, скаўцкі, футбольны, балетны, літаратурна-гістарычны гурткі, радыё-гурток, розныя майстэрні і г.д.

Поспех першай беларускай гімназіі пад кіраўніцтвам Івана Краскоўскага выклікаў зайздрасць сярод некаторых расейскіх і польскіх шавіністаў, як пісаў Вацлаў Ластоўскі, а таксама ўрадавых рэакцыянераў. Таму ў 1925 годзе наш земляк з сям’ёй пераязджае ў Менск. Тут ён працуе ў Белдзяржуніверсітэце, у Інбелкульце, Акадэміі Навук, у Дзяржплане БССР. Потым, не па сваёй волі, Краскоўскага накіроўваюць на працу ў Маскву ў Дзяржплан СССР. Але летам 1930 года нашага вучонага і палітыка абвінавчваюць па справе „Саюза вызвалення Беларусі”. І ў красавіку 1931 года пастановай калегіі АДПУ яго ссылаюць на пяць гадоў у Самару. „У 1937 годзе, — піша ў сваіх успамінах Людміла Краскоўская, — бацьку зноў арыштавалі, як старога беларускага дзеяча, трымалі да 1940 года і выпусцілі без суда. У 1937 годзе арыштавалі ў Маскве старэйшага сына Сяргея. Ён быў інжынер-авіяканструктар, працаваў у аддзеле вядомага канструктара Андрэя Тупалева. Яго саслалі на Поўнач, дзе ён загінуў у 1945 годзе. Бацьку аб гэтым паведамілі аж у 1947 годзе. Падчас вайны 1941-1945 гадоў бацькі жылі ў саўгасе Мелекескага раёна, дзе бацька выкладаў гісторыю ў сярэдняй школе. Пасля вайны бацькі жылі ў цяжкіх абставінах: пераязджалі з аднаго мястэчка да другога, не маглі адшукаць добрую кватэру, згубілі шмат сваіх рэчаў. У 1946-1948 гадах бацька працаваў настаўнікам у Мелекесе ў дзвюх сярэдніх школах. У 1948-1949 гадах працаваў у сярэдняй школе ў Шыраеве. У 1949 годзе выйшаў на пенсію. У той жа год памерла мая маці Валянціна Сямёнаўна, якая не магла вытрымаць смерці сваіх двух сыноў. На пачатку вайны ў Маскве арыштавалі малодшага сына Мсціслава, ён працаваў у літаратурным музеі. Яго саслалі ў Сібір, і хутка бацькі атрымалі паведамленне, што ён памёр у 1942 годзе”.

У 1953 годзе Людміла Краскоўская дабілася, каб бацька з Расіі пераехаў да яе ў Чэхаславакію. Пасля доўгай ростані, ён сустрэўся з дачкою і пажыў у Браціславе з ёю яшчэ два гады. А ў 1955 годзе Івана Краскоўскага не стала.

Да ўсяго вышэйсказанага хочацца дадаць, што наш земляк дасканалы валодаў англійскай, французскай, нямецкай мовамі. Ведаў таксама некалькі славянскіх моў. У вольны час ён любіў перакладаць на беларускую мову творы Шэкспіра. Урываў „Гамлет — прынц Дацкі” Шэкспіра ў перакладзе Івана Краскоўскага быў апублікаваны ў кнізе „Крывіцкія руны”.

І апошняе. Пры зборы матэрыялаў пра нашага сьлыннага земляка, мне шмат дапамог беларускі літаратар Сяргей Панізнік. За што я яму шчыра ўдзячны. Тым не менш мне верыцца, што праз некалькі год ці дзесяцігоддзяў на Беларусі з’явіцца кніга, прысвечаная ўсім беларускім Краскоўскім. Яны заслугоўваюць нашай светлай памяці.

Дзве тысячы васьмы

Канчаецца 2008 год, год Пацука. Якім жа быў ён нам і свету?

Распачну з таго, што меў ён як многа характэрных рыс для кожнага года, так і пэўныя новыя, арыгінальныя прыкметы. Гаворачы пра малую айчыну, большых анамалій у гэтым годзе ў нас не было. Быў ён даволі тыповым. Абмінулі нас, дзякуй Богу, як большыя прыродныя, так і грамадскія катаклізмы.

Распачаўся быў 2008 год, як і кожны іншы — Навагодняй ноччу і Навагоднім святам. Спачатку было развітанне са Старым годам і феерверкава-шампанская сустрэча Новага года. Асабіста я сустрэкаў яго дома з жонкай. Была, канешне, ёлачка, багаты святочны стол, тосты, узаемныя віншаванні, цалаванні, пажаданні, а потым тэлефонныя званкі.

У гэтую Навагоднюю ноч выйшлі мы з дому і даволі доўга брылі па вуліцах горада. А там проста надзіва спакойна, ціха, пуста. Не шумела і не кіпела на іх, як яшчэ зусім нядаўна бывала ў Навагоднія ночы. Нідзе п'янага чалавека ці кампаніі, толькі некалькі захутаных парак мінула нас. Зусім мала налічылі мы і навагодніх баляў, а калісьці ж усе большыя залы былі заняты імі...

У чым жа справа?! — падумалася

мне тады. Большых клопатаў як бы ў людзей няма, бо нейкіх войнаў ці катаклізмаў у апошнім часе не наглядася. Матэрыяльна жыве народ не горш, як бывала. І бен Ладэнам перасталі пужаць, што яшчэ зусім нядаўна рабілі перад кожным Новым годам. Але народ пёр на народныя гулянькі не зважаючы на нішто...

Мо гэта таму — разважаў я — што, стаўшы членам Еўрасаюза, мы з кожным годам усё мацней і мацней адчуваем сябе заходнееўрапейцамі і пачынаем паводзіць сябе так, як яны?!

Мо таму, што ў нас тут маецца яшчэ адзін Новы год, які называецца Старым Новым годам?! Ён пачаў у нас адраджацца і карыстаецца штотым большай папулярнасцю... Вельмі добра, я за гэтым. Лічу, што Стары Новы год нічоў не горшы ад Новага. „Старыкам вездзе у нас почёт”. Да таго ж астаеся ў згодзе з постама... Калі ж мы так вяла сталі святкаваць першы і другі Новы год і іншыя святы, бо, падладжваючыся пад заходнееўрапейцаў, сталі такімі ўжо далікатнымі, што нават у найбольшыя гадавыя святы не ўмеем на шырокую нагу загуляць, то з намі нядобра. Як аднак з намі сапраўды ёсць, я дасюль разгадваю.

Надвор'е на Новы год стала зімовай: ішоў снег, пахаладнела. Наступныя дні таксама падсыпала снегу і марзіла. У адносна зімовай атмасферы прайшлі і Каляды. Але ўжо на Ва-

дохрышча не толькі і намёку на славуць крашчэнскія маразы не было, не было і зімовага надвор'я. Яно ператварылася ў мокрую дажджлівую асеннюю плюху. І так уперамежку ўжо да канца зімы. Толькі ў тэлевізары можна было ўбачыць, што дзесьці далёка там кагосьці падмарозіла, кагосьці замачыла, кагосьці снегам заваліла. Наша зіма прайшла пад знакам адносна цёплага мокрага надвор'я і забастовак ва ўсіх сферах нашага жыцця. Страйкавалі шафёры, лекары, медсёстры, настаўнікі, чыгуначнікі, пагранічныя службы, юрысты...

У анамальных прыродных з'явах людской віны, канешне, няма, а калі ёсць, то толькі пасрэдна. А вось у масавых забастоўках правініліся толькі нашы правячыя экіпы: урад, прэзідэнт, дэпутаты, сенатары. З году ў год нарасталі ў нас праблемы, але ніхто сур'ёзна не займаўся імі, не развязаў іх. Прадстаўнікі народа займаюцца толькі сабой і сваімі прыватнымі справамі: уласным іміджам, цёплымі пасадкамі сабе і родзічам, загранічнымі паездкамі на дзяржаўны кошт і знішчэннем канкурэнтаў. Гэта нашы ўлады ўцягнулі краіну ў некалькі агрэсіўных амерыканскіх войнаў. Вось і маем тое, што маем...

Маёй сям'і пачатак 2008 года быў працавітым і паспяховым: унукі набіралі ведаў у прадшколлі, дачкі піль-

на сачылі за ўсходняй нашай граніцай, зяць са сваёй фірмай у Маскве бушаваў, мая жонка ўсім ім у гаспадарчых і медычных справах памагала. А я за ўсім гэтым са сваёй Гайнаўкі наглядаў. І паціхеньку цешыўся, што такая дысцыплінаваная мая сямейная дружна — ахвотна працуе і ні забастовак, ні бунтаў з іх боку не было. Хаця аднойчы ўнучак сур'ёзна спытаўся ў мяне:

— Dziadku, ty możesz nie słuchać babci?

— Pewnie, że mogę, — упэўнена адказаў я.

— To i nie słuchaj! — цвёрда адказаў ён...

(працяг будзе)

Васіль САКОЎСКІ

Дарагія і паважаныя сябры!

Таварыства Беларускай
Культуры ў Літве
віншуе Вас з Калядамі
і Новым 2009 годам!

Жадаем моцнага здароўя,
асабістага шчасця,
а ўсім нам станоўчых поспехаў
у змаганні ня толькі з сусветным
крызісам, але перш за
ўсё за незалежнасць і свабоду
нашай Бацькаўшчыны Беларусі.
Рада ТБК Літвы.
Вільня, сьнежань 2008

Колькі ўжо было сказана аб пабудаваным некалькі гадоў таму гмаху Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі (НББ) добрых і не надта добрых слоў! Велічэзная пабудова ў цэнтры Мінска з аднаго боку прыцягвае сваімі гіганцкімі памерамі, а з другога — цісне на цябе, што само па сабе не вельмі прыемна.

Інтэрнэт-азнаямленне з бібліятэкай дазваляе пазбегнуць такіх уражанняў, засяродзіўшы сваю ўвагу на тых момантах, пра якія хацелі б распавесці гаспадары бібліятэкі і, адпаведна, стваральнікі яе сайта. Дарэчы, віртуальнае прадстаўніцтва галоўнага беларускага кнігасховішча месціцца па адрасе www.nlb.by. Галоўнай мовай сайта, як і мае быць у сённяшняй рускамоўнай Беларусі, з'яўляецца руская мова, але маецца на ім і беларуская версія. Для таго, каб перайсці на яе, трэба клікнуць на „Бел” у правым верхнім вугле выяўлення.

Сайт выглядае даволі строга, але разам з тым цікава. Ён у нечым нагадвае ўласна НББ — ягонае насычанасць гіперспасылкамі нібыта перадае шматлікасць пакояў і калідорных накірункаў будынка бібліятэкі.

Партал падзелены на традыцыйныя тры часткі. Галоўныя рубрык на сайце няма, а выйсці да іх месціцца ўверсе выяўлення — там, дзе здымак „крыштала” бібліятэкі і назва сайта. Да іншых старонак выйсці размешчаны з левага боку.

Прэзентуе бібліятэку сам яе дырэктар Раман Матульскі ў адпаведнай рубрыцы „Аб бібліятэцы”. „Нацыянальная бібліятэка Беларусі, з'яўляючыся асабліва каштоўным аб'ектам культурнай спадчыны беларускага народа, выконвае сваё місійнае прызначэнне: збіраць, захоўваць і даваць

у карыстанне грамадству ўніверсальны фонд дакументаў, якія адлюстроўваюць веды чалавецтва і маюць, перш за ўсё, дачыненне да Беларусі і яе нацыянальных інтарэсаў”, — ганарліва распавядае дырэктар пра падначаленую яму ўстанову.

Наколькі ўдаецца „збіраць, захоўваць і даваць у карыстанне” мы можам паглядзець на старонцы „Навіны”, якая абнаўляецца амаль штодня. Адною з апошніх падзей, што пацвярджаюць словы дырэктара, была перадача ў дар бібліятэцы літаратуры і навукова-дакументальных матэрыялаў з асабістага архіва вядомых беларускіх дзеячаў Польшчы. На здымках, што размешчаны на сайце побач з навіной, хтосьці з чытачоў „Нівы” знойдзе знаёмыя твары.

Цікавыя паслугі прапануе Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Яны арыентаваны не толькі на фізічнае наведванне ўстановы, але і на віртуальную працу з ёй. Тут ёсць і віртуальная даведчаная служба, аддалены заказ і атрыманне электронных копіяў артыкулаў і фрагментаў кніг з фондаў НББ, віртуальны цэнтр прававой інфармацыі і віртуальная чытальня зала, што забяспечвае доступ аддаленым карыстальнікам да электронных інфармацыйных рэсурсаў бібліятэкі.

Не адыходзячы ад свайго камп'ютара, цікавы карыстальнік можа нават зрабіць віртуальную экскурсію па Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Для гэтага трэба клікнуць на флэш-банэр, што месціцца ў правым ніжнім вугле выяўлення. Пабачыць карцінкі, што рухаюцца, можна толькі калі на вашым камп'ютары ўсталявана сістэма Adobe Flash Player.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Лаўрэаты алімпійскага года

Алімпійскі 2008 год прамільгнуў так хутка, нібы Усама Болт прабег стомеўроўку. А значыць, надшоў час падводзіць вынікі года. Штомесяц у нашай рубрыцы традыцыйна вызначаліся лепшыя беларускія атлеты і каманды. У сённяшнім выпуску пачынаем падсумоўваць і прадстаўляем сваю версію дзсяткі мацнейшых спартоўцаў года і найбольш паспяховыя клубы. Падаем толькі асноўныя дасягненні. Варта звярнуць увагу на тое, што сярод лаўрэатаў сезона з'явіліся імёны маладых зорак айчынага спорту.

1. Андрэй Арамноў (цяжкая атлетыка). Прадстаўнік горада Барысава ўзяў пекінскае золата, усталяваўшы прытым тры новыя сусветныя рэкорды. Арамноў названы лепшым у краіне па розных версіях.

2. Аляксандр і Андрэй Багдановічы (веславанне) на каноэ-двойцы сталі чэмпіёнамі Еўропы на кіламетровай дыстанцыі, а потым паўтарылі братэрскае дасягненне на алімпіядзе.

3. Андрэй Краўчанка (дзесяцібор'е) стаў другім прызёрам чэмпіянату свету ў залах, усталяваўшы прытым рэкорд Беларусі ў сямібор'і, а на галоўным старце года прадэманстраваў выдатную падрыхтоўку і моц духу, стаўшы сярэбраным медалістам алімпіяды.

4. Вадзім Махнеў і Раман Петрушэнка (веславанне) выйгралі золата на чэмпіянате кантынента ў парнай байдарцы на 200 метрах дыстанцыі, а таксама склалі аснову байдаркі-чацвёркі, якая перамагла там жа, а потым трыумфавала на алімпіядзе.

5. Андрэй Рыбакоў (цяжкая атлетыка) таксама пабіў сусветны рэкорд, але з-за „лішняй” вагі залаты медаль выслізнуў з рук і дастаўся іншаму. Тым не менш выдатны штангіст пацвердзіў свой клас.

6. Васіль Кірыенка (веласпорт) паспяхова выступаў на Кубку планеты, потым стаў чэмпіёнам свету ў калектыўнай гонцы па ачках, заняў другое месца ў горным заліку звышпрэстыжнай гонкі „Джыра д'Італія”, быў другім у пяцідзёнцы „Стэр Электратур”.

7. Уладзімір Самсонаў (настольны тэніс) стаў чэмпіёнам адкрытага чэмпіянату Славеніі — турніру з серыі „Pro Tour”, трэці раз у сваёй кар'еры, перамогшы трох кітайскіх зорак, выйграў адкрыты чэмпіянат Кувейта, турнір у Мінску, стаў другім на адкрытым чэмпіянаце Сінгапура, віцэ-чэмпіёнам Еўропы і ўрэшце бронзавым прызёрам Суперкубка кантынента.

8. Аляксандр Буйкевіч (фехтаванне) першым з беларусаў стаў чэмпіёнам Еўропы ў сваім відзе спорту, выйграўшы індывідуальны турнір шаблістаў.

9. Андрэй Міхневіч (штурханне ядра) стаў трэцім на алімпіядзе, а таксама цягам года быў прызёрам прадстаўнічых турніраў.

10. Аляксандр Лісоўскі (велатрэк) на чэмпіянаце свету ў брытанскім Манчэстэры выйграў дысцыпліну скрэтч (гонка з адным фінішам і без прэмій), а потым там жа стаў яшчэ бронзавым прызёрам у омніуме (комплексная праграма з пяці відаў, якая патрабуе ўніверсальнасці).

Клубнай камандай года бясспрэчна стаў флагман айчыннага футбола барысаўскі БАТЭ, упершыню ў нацыянальнай гісторыі выйшаўшы ў асноўную частку Лігі чэмпіёнаў і выклікаўшы ў Беларусі сапраўдны ажыятаж. З іншых калектываў вылучым таксама мінскі хакейны „Керамін”, які ўпэўнена заваяваў тытул чэмпіёна краіны, а ўвосень выйшаў у фінальную стадыю Кантынентальнага кубка.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Ці ўдасца ўратаваць школу?

Гмінная рада ў Орлі на сесіі 19 лістапада 2008 года дала аднадздушную згоду на збыццё будынка былой школы ў Шчытах-Дзенцялове плошчаю ў 165 кв. метраў ды гаспадарчага будынка плошчаю ў 84 кв. метры.

Збыццё нерухомасці адбудзецца без тэндэру; атрымае яе Звяз беларускай моладзі з прызначэннем на статутныя мэты, г.зн. на недаходную асветную і культурную дзейнасць. У здзелцы пакупнік абавязана, што верне Арлянскай гміне гэтую нерухомасць за цану продажу, калі ў першыя тры гады будзе карыстацца нерухомасцю нязгодна з прадбачанымі мэтамі.

Ці ЗБМ сапраўды атрымае будынак, будзе залежаць ад згоды жыхароў салецтва Шчыты-Дзенцялова: вырашыць гэта вясковы сход. Мураваны будынак шчытоўскай школы быў закрыты трыццаць гадоў таму і з таго часу, з году ў год, што-раз больш руйнуецца. Неадкладныя

рамонты, што праводзіліся гмінай, давалі нетрывалыя вынікі — вандалы і зладзеі кралі нават вонкавыя дзверы, былі знішчаны добрыя кафляныя печкі, з якіх прапалі чыгунныя дзверцы, быў абарваны электралічыльнік, а калі не стала ўжо чаго выносіць, тады вандалы павыбівалі ўсе шыбы. Аднак ад некалькіх гадоў з'яўляюцца купцы, якія хочучь адрамантаваць будынак і прапануюць жыхарам вёскі добрыя грошы, якія можна было б прызначыць на абсталяванне ў будынку былога пункту прыёму малака святліцы для дзвюх суседніх вёсак: Шчытоў-Дзенцялова і Шчытоў-Навадвораў. У гэтай справе склікаліся вясковыя сходы, аднак жыхары на іх не прыходзілі; пераважна з'яўляўся толькі солтсы і яшчэ дзве тры асобы. Гэта даволі дзіўныя паводзіны, бо ж на сходах людзі маглі б выказаць свае меркаванні наконт былога школьнага будынка. (Калі я раней распытваў паасобных

людзей, яны мне сакрэтна паведамілі, што супраць продажу святліцы быў мясцовы настацель.) Будынак колішняй школы распаложаны амаль насупраць царквы і, мабыць, людзі апасаліся, што прыватны ўладальнік абсталюе там нейкі клуб з забавамі, але ж можна было ад гэтага засцерагчыся ў здзелцы. Такім чынам вясковыя не прымалі ніякага рашэння, а Гмінная рада была бездапаможная, бо будынак з'яўляецца ўласнасцю вёскі. Мінаюць гады, а руйнаваны (напэўна не чужымі вандаламі!) будынак астаецца жалюгоднай візіткай не толькі Шчытоў, але і ўсёй Арлянскай гміны.

Я спадзяюся, што жыхары вёскі, якія раней не хацелі прадаць свайго будынка прыватніку, зараз не будуць супраць беларускай асветы і культуры і адрамантаваны будынак пачне новае жыццё з карысцю для цяперашняга і будучых пакаленняў.

Міхал МІНЦЭВІЧ

Сялянская доля

Аб тым, што селяніну нялёгка жывецца, найлепш ведае той, хто паспрабаваў гаспадарыць. Раней можна было вытрымаць. Калі быў ураджай і пашанцавала ў жывёлагадоўлі, тады чалавек пастаўляў лішняе на пункт скупкі і нейкі грош заставаўся. Праўда, цэны не надта былі высокімі, але ўсё ж такі грош не зводзіўся. Сяляне будаваліся, куплялі сельскагаспадарчыя машыны, аўтамабілі ды абсталёўвалі кватэры. У рыначнай эканоміцы (капіталістычнай гаспадарцы, значыцца) цяжэй прыходзіцца жыць. Доказам гэтаму няхай будзе верш Міколы Лук'янюка „Як ішлі...” („Ніва” № 49 ад 7 снежня). Аўтар піша, што як ішлі ў Еўрасаюз, тады здавалася, што галушкі будуць падаць з неба. Рэчаіснасць аказалася іншай. Праўдай з'яўляецца тое, што Еўрасаюз перадае значныя датацыі, але і ставіць вялікія патрабаванні. Се-

лянін вымушаны выдаць еўрасаюзныя даплаты на мадэрнізацыю гаспадаркі, а за прыбытак мусіць сам паклапаціцца.

Якая можа быць рэнтабельнасць, калі цэны падаюць і няма дзе прадаць сельгаспрадукты? Сяляне скардзяцца, што ад пачатку года патаннелі, свініна, хатняя птушка, бульба, малако і збожжа (астатняе аж на 42%). Толькі на пераломе верасня-кастрычніка збожжа патанела ў сярэднім на 9%, свініна на 7%, птушынае мяса на 3%, бульба на 11%, малако на 3%. А цэны ў крамах нічоў не апусціліся. Вытворцы харчпрадуктаў наракаюць, што напалову панізілася рэнтабельнасць іхніх прадпрыемстваў. Паўплывала на гэта павышэнне зарплаты рабочым, бо прадпрымальнік задбаў, каб гэтыя не выязджалі за граніцу. У мінулым годзе, напрыклад, у харчовым сектары плата ў сярэднім скла-

дала 2558,19 зл, а ў гэтым — 2752,14 зл. Варта прыкмеціць, што цана паліва панізілася на 1 злоты, але прадпрымальнікі не глядзяць на гэта і не паніжаюць цэн тавараў. Па ацэнцы спецыялістаў Інстытута сельскай эканомікі і харчовай гаспадаркі яшчэ ў гэтым годзе могуць панізіцца цэны фруктаў і караняплодаў па прычыне прытармажэння гаспадаркі. А гэтыя сяголета і так нізкія. У Чаромсе, напрыклад, за кілаграм адборных яблык трэба заплаціць 1,20 зл. Колькі садоўніку, які вязе фрукты каля сотні кіламетраў, трэба прадаць тавару, каб ягоны прададзень даў прынамсі 30-50 зл. заробку (улічыўшы кошты вытворчасці)? Як сказала мне жонка садоўніка з Плятэрава, надта дарагія сродкі аховы садавіны. За 250 грам хімікату прыходзіцца плаціць 250 зл., калі ў мінулым годзе за кілаграм „спадаў” плацілі па 8 грошаў. Кілаграм адборных „спартанаў” у мінулым годзе прадавалі ў Чаромсе па 2,50 зл., сёлета — па 1,20 зл. Якая затым можа быць рэнтабель-

Вокам з Патоки

Пра Сакалоўскага

Маё сяло звецца Патока.
Ад Беластока недалёка:
Трыццаць кіламетраў упрост,
А можа 28 вёрст.
Калісь было вельке сяло.
Цяпер — бы ніц там не было.
Сапраўды было вясёла:
Была царква, настаўніцкая школа.
Тут інтэрнат для вучняў быў,
Дзе кожны каму трэба жыў.
Бацька мой заўжды казаў,
Што лес паблізу заціхаў,
Калі семінарысты заспяваюць,
Дык аж птушкі не спяваюць.
Адным з вучняў быў тады
У незайдросныя гады
Васілій Сакалоўскі,
З Козлікаў, акругі заблудоўскай.
Пасля ён быў маршалам,
Краіну нам абараняў
Ён з Арміяй Чырвонай,
Ад пошасці вядомай.
У Польшчу ён прыехаў быў,
Бо сваёй вёсцы не забыў:
„Вось тут я нарадзіўся.
Наш край як адмяніўся!”
І здымкі зрабіў апаратам,
І сказаў свайму брату:
„На памятку з сабой вазьму.
Можа, сюды ўжо не прыйду”.
Тут цяпер лягае вецер.
Яго няма ўжо на свеце.
У энцыклапедыі, на партрэце.
Памятаюць, пэўна, дзеці.

Мікола КРАЎЧУК

насьць? У многім садоўніку з-за Буга рагуе ўсходні рынак збыту. „Прадбачваецца, што неўзабаве ён рушыць, — канстатавала мая субседніца. — Прыезджалі пакупнікі з Літвы і цікавіліся асартыментарам фруктаў”. Ёсць затым надзея...

На вышэйпрыведзеных прыкладах можна меркаваць, што нялёгка прыходзіцца жыць селяніну. Яму заўсёды вецер у вочы: як не засуха, дык холад і ліўні або замаразкі. А гандляры нажываюцца. Для іх усё трынтрава. За кліентаў не клопоцяцца. Яны і так прыйдуць. Па ацэнцы Нацбанка цэны могуць яшчэ павысіцца на 6,3%, у значнай меры папяросаў і электраэнергіі. У крызісе ўсім прыходзіцца заціскаць папругу.

Уладзімір СІДАРУК

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — армянскую прыказку.

1. запаленне сліззістай абалонкі уха = 23 _ 2 _ 10 _ 11 _ ;

2. горад у Іспаніі на паўночным схіле Кантабрыіскіх гор = 6 _ 39 _ 38 _ 32 _ 18 _ ;

3. ручное прыстасаванне з пласцінак у выглядзе складнога паўкруга, якім абмахваюцца ў духату = 9 _ 16 _ 34 _ 7 _ ;

4. узбярэжны пясчаны нанос, які

перамяшчаецца ветрам = 5 _ 4 _ 35 _ 30 _ 31 _ ;

5. хімічны элемент н-р 53 = 41 _ 19 _ ;

6. мезазойская эра = 14 _ 21 _ 20 _ 15 _ 33 _ 12 _ 13 _ ;

7. музычны харавы твор на тэкт каталіцкай літургіі, звычайна з суправаджэннем аргана і аркестра = 36 _ 29 _ 40 _ 28 _ ;

8. расце ў вільготных мясцінах, на дрэвах, камянях = 27 _ 26 _ 1 _ ;

9. мільён грамаў = 25 _ 8 _ 17 _ 37 _ ;

10. Іосіф, беларускі прававед, аў-

				1	2	3		4	5	6	7	8	9	10		
	11	12	13		14	15	16		17	18	19	20	21	22		
23		24	25	26		27	28	29		30	31	32	33	34	35	
										36	37	38		39	40	41

тар „Кароткага нарысу гісторыі дзяржавы і права Беларусі” = 22 _ 24 _ 3 _ .

(ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 47 нумара Выбранае, кроў, Прая, зводка, два,

Юлій, пенал, яда, яблык, план, дзюба, Іса, Лі, груша, Крынкі, Парыж, сліва.
Рашэнне: Любоў падобная расе, якая падае і на лілію, і на крапіву.
Кніжныя ўзнагароды высылаем Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх і Аляксандру Дабчынскаму з Беластока.

Ніва

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада твднісвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.

Рэдактар „Зоркі”:

Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Текстów nie zamówionych redakcja nie zwraca.

Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata krajowa

Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej — 26 zł., półrocznej — 52 zł., rocznej — 104 zł.

Prenumerata z wysyłką za granicę

Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823; prenumerata płatna w walucie obcej 0-2253-28-816, 53-28-819; prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734

Prenumerata w redakcji

Planowana ilość numerów „Niwy” w 2009 roku — 52.

Pocztą zwykłą: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,65 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za

granicę — kraje europejskie — 5,00 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,20 zł.

Pocztą lotniczą: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,00 zł., — Ameryka Północna, Afryka — 6,70 zł., — Ameryka Południowa — 7,80 zł., — Australia i Oceania — 10,00 zł.

Wpłaty przyjmują:
Rada Programowa Tygodnika „Niwa”,
BANK PEKAO S.A. O/Białystok
38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 14 000 egz.

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

У IV выданні Конкурсу на найлепш захаваны помнік вясковага драўлянага будаўніцтва ў Падляшскім ваяводстве, арганізаванага Маршалкоўскай управай і Музеем сельскай гаспадаркі імя Кшыштафа Клюка ў Цеханоўцы, верх узялі пущчанскія гміны. З усіх удзельнікаў, заўленых Чыжоўскай гмінай, палова стала лаўрэатамі конкурсу.

Сціплыя гаспадары, бывала, не да канца ўсведамляюць каштоўнасць скарбаў матэрыяльнай культуры, збудаваных умельнымі рукамі іх продкаў і залатымі рукамі тутэйшых майстроў, дамоў пакінутых пад іх апеку і дбанне. Хутчэй, бывала, паказваюць на будыніны суседзяў, якія, на іх думку, прыгажэйшыя або на больш сучасны лад. Мяркуюць, як заўважыў адзін з арганізатараў конкурсу ад самога пачатку Антоні Масевіч — этнограф з Музея імя К. Клюка, што драўляныя збудаванні гэта знак беднасці, сорам ад неўдалотнасці гаспадара паставіць хай і абы-якую мураванку. Цяпер адначаны будынікі будуць мець паметку: табліцу, што дадзены аб'ект — узнагароджаны за сваю адметнасць і з'яўляецца каштоўнасцю ўсяго рэгіёна. Заяўляюць да конкурсу найчасцей самаўрадаўцы, і ад актыўнасці і ведання сваіх каштоўнасцей у глыбінцы залежыць поспех ад удзелу ў конкурсе на помнік драўлянага будаўніцтва.

Сёлета былі заяўлены 63 аб'екты, з якіх 19 стала лаўрэатамі. Да конкурсу можна заяўляць жылыя дамы, гаспадарчыя будынікі — шпіхеры, стадолы, вазоўні, манежы, будынікі грамадскага карыстання — вакзалы, карчмы, школы, сядзібы гмінных устаноў, гмінныя склады, прамысловыя будынікі — ветракі, млыны, кузні і да таго падобнае, вясковага гаспадаркі і палацовыя ансамблі — узніклі да 1956 года. Мэтай конкурсу з'яўляецца захаванне традыцыйнага вясковага драўлянага будаўніцтва, распаўсюджванне ведаў на тэму помнікавай каштоўнасці і красы даўняй вясковай драўлянай архітэктуры, заахвочванне гмінных улад і ўласнікаў аб'ектаў драўлянага будаўніцтва да дбайнасці аб іх захаванне, прапагандаванне сярод навакольных жыхароў і турыстаў пачуцця красы і каштоўнасці драўлянага старога будаўніцтва, фармаванне рэгіянальнай тоеснасці, падказанне магчымасці дастасавання драўляных будынкаў да сучасных патрэб. Аб'екты ацаняліся за стан захавання аб'екта згодна з традыцыйнай рэгіянальнага вясковага будаўніцтва, за аб'екты малой архітэктуры — платы, студні, каплічкі і г.д., за акаляючую зелень, спасылаючыся на характар будынка, за захаванне інтэр'ера, згоднага з мясцовай традыцыяй, а асабліва печай.

На першым месцы апынуўся будынак былога чыгуначнага вакзала „Белавежа-Таварная” з 1903 г., цяпер „Царскі рэстаран” (уласнікі: Міхал і Ганна Альшэўскія, Міхал Дрынкоўскі і Кацярына Францковяк). Трыма другімі месцамі адзначаны: будынак плябаніі з паловы XIX ст. у Ямінах, 16, гміна Штабін (уласнік Зыгмунт Шпаркоўскі); жылы будынак з 1943 г. у Чыжах, 95 (уласнік Юры Сіманюк); скансэннаўская гаспадарка ў Пуньску (уласнік Літоўскі цэнтр культуры). Трэція месцы: жылы будынак з 1938 г.

Нашы хаты не скраю і прыгожыя

Ніна Сіманюк, Мікалай Юзвюк, Ганна Кандрацюк, вайт Чыжоўскай гміны Юры Васілюк, Пятро Шварц, дырэктар Чыжоўскага дома культуры Юры Якімюк

у Падрэчанах, 13, Чыжоўскай гміны (уласнікі Ганна і Андрэй Кандрацюкі); жылы будынак з 1933 г. у Радзішэве-Крулях, гміна Цехановец (уласніца Марыя Штранц); будынак Рэгіянальнага музея ў Ліпску з 1947 г. (уласнік горад і гміна Ліпск); жылы будынак з пачатку XX ст. у Срэдніцах-Якубавантах, 13 (уласнік Зянон Залуска); вятрак з 1887 г. у Тыкоціне (уласнік управа горада і гміны ў Тыкоціне). Сярод дзесяціх вылучаных аб'ектаў апынуліся: школа з пачатку XX ст., вул. Паркавая, 30, у Дубічах-Царкоўных; жылы будынак з 1948 г. у Шастакове, 20, Чыжоўскай гміны (уласнік Пятро Шварц); жылы будынак з канца XIX ст. у Шчытах-Дзенцялове, 1, гміна Орля (уласніца Ванда Бжазоўская); стадола з шасцідзесятых гадоў XIX ст. у Рудутах, 69, гміна Орля (уласнік Пятро Рута) ды жылы будынак з 1956 г. у Чыжах, 139 (уласнік Міхал Юзвюк).

Сентыментальным падарожжам па ўзнагароду ў Цехановец можна назваць пабыўку ў музеі Ніны Сіманюк, маці ўласніка дома № 95 у Чыжах. Ніна Сіманюк прыехала з унукам Марыюшам Ахрыцюком, студэнтам ВШПА. Наведала яна разам з усёй чыжоўскай дэлегацыяй, якую прывёз вайт Юры Васілюк, музейны аб'ект — беларускую хатку, у якой яна нарадзілася, прывезеную з Сакоў, ад ейнага дзеда (Ніна — дваюрадная сястра Міхала Шаховіча). А яе ўзнагароджаны дом збудаваным Міхал Сіманюк. Захаваў ён арыгінальны расклад памяшканняў. Перад домам стаіць цокаль з крыжом з 1882 г. Дом стаіць франтонам да дарогі, на фундаменце з ламаных камянёў. Сцены абшытыя шалёўкай у гарызантальным плане, памалываны алейнай фарбай у карычневы колер. Вокны ў трохствольным раскладзе, дах двухскатны, крыты бляхай. Франтон дэкаратыўна абшалеваны, з двума акенцамі. Здобленыя вуглы, двухствольныя дзверы. Шматлікія аздобныя дэта-

лі памалываны кантрастна да дошак абшыўкі. Багатае аздабленне будынка гарманічна спалучаецца з кветкавым агародчыкам. Унутры захавалася шмат традыцыйных элементаў інтэр'ера — іконы аздабленыя ручнікамі, традыцыйна раскладзеныя падушкі на ложках...

Хату з Чыхоў з нумарам 139 прадстаўляў бацька Міхала Юзвюка — Мікалай. Дом фундаваў у 1956 г. ягоны дзед Міхал Юзвюк, а будаваў дойдзі Пятро Юзвюк. З Падрэчан Чыжоўскай гміны з дома № 13 на ўручэнне ўзнагарод прыехала толькі цётка Ганна Кандрацюк. Іхнюю хату ў 1939 г. будаваў дойдзі з Гайнаўкі, а ставіў яе сабе Павел Кандрацюк. Цётка Ганна можа шмат расказаць і пра сваё рукадзелле, і гожаць ды выгаду хаты, ды і пра сваю сям'ю (выберамся яшчэ ў Падрэчаны!), дачку-мастачку; дарэчы, гэта ж гэтая звычайная, каляровая хата выхавала не адзін талент! Сцены будынка памалываны ў такі спосаб, каб вылучыць аздобныя дэталі, такія яе навугольнікі. Фасад дома здобіць ганак, ашклёны больш чым сотняй шыбак у геаметрычных кшталтах. З боку панадворка да будынка дастаўлена дабудовка. Хата складаецца з трох пакояў, двух сянэй, кухні і каморы. Пры кухоннай печы — традыцыйная ляжэйка, якая да нядаўна была такая папулярная пры падляшскіх печых. Важна, што гэтыя хаты ўсё жылыя, хоць бы летам, як у дзядзькі Пятра Шварца і ягонай жонкі Веры ў Шастакове, 20, з 1932 года. Ставіў хату Мацей Шварц. Пазнаеце гэты дом у Шастакове будучы: на вільчаку франтона там два пеўні і год пабудовы. Вылучаныя дамы захавалі свой традыцыйны расклад, у кожным ёсць святы кут з іконамі. Дарэчы, як адзначыў Антоні Масевіч, у Чыжах амаль кожны дом варты таго, каб яго і яго гаспадароў узнагародзіць ды адзначыць, кожны памецціць пахвальнай таблічкай! Хай кожны бачыць, што не трэба перш за ўсё саромецца ад такога багацця!

2009 год

(22.03. — 20.04.) Пазнаёмімся з кімсьці, хто ў тваё жыццё ўнясе новую якасць і пачуццё здзяйснення. Ад 22.04. да канца V — мабілізацыя да цяжкай працы. У палове VIII — павышэнне. У I — цяжкасці, клопаты. Ад паловы VII да першай паловы X — хаос, не рабі нічога важнага.

(21.04. — 21.05.) Можаш стаць ахвярай маніпуляцыі ў фірме. 6.06. — 5.07.: шчасце, упэўненасць. Пэралом VII-VIII і X-XI: добра ў падарожжах, з наукай, грашыма, поспехі, папулярнасць. Канец IX — праблемы на працы, недаляльнасць калег. Пачатак II, IV, V, палова X: вялікія эмоцыі.

(22.05. — 22.06.) У кантактах з каханай асобай не прытварайся кімсьці іншым. V-VI: фінансавыя поспехі. I, канец II: новыя шанцы, поспехі ў навучы. V-VI: спрыт, інтэлігентнасць, баявітасць. Другая палова V: складанасці; захавай развагу (не ўваходзь у тую самую раку). Першая палова VIII — праблемы ў кантактах.

(23.06. — 23.07.) Канец VIII і да паловы X: энергія, запал, матывіроўка; справішся з кожнай перашкодай. Палова X: ідэальны час на ўвядзенне змен, павелічэнне сям'і. Апошняя дэкада VII: крытычны час для рашэнняў. Пэралом VI і VII: праблема з працягам спраў. Пад канец года: шмат заробіш і нямаля страціш.

(24.07. — 23.08.) Можаш падумаць пра новую працу ці свой бізнес. Палова VI і палова X: шчасце з людзьмі, аграмадныя поспехі. Палова V: знакаміта ў інтэрэсах. Пачатак VI і пачатак XI: страты. Першая палова II: будзь вельмі асцярожны!

(24.08. — 23.09.) Магчымы землятрус у жыцці (можа трэба будзе пачаць усё нова). Другая палова VI: добры час на інвестыцыі, важныя фінансавыя вырашэнні. Канец XI: аформіш усе справы ва ўстановах. Апошнія дні VI, першая палова XII: праблемы ў сям'і, на працы. Другая палова IX: клопаты, правал планаў, выпраўленне зробленага.

(24.09. — 23.10.) Не шкадуі на падарожжы і на сябе. Пэралом VI і VIII, X ды XI: поспехі, дробныя, шчасце. Другая палова X: цяжкія вырашэнні, неабходнасць дыпламатыі. Канец I: клопаты ў каханні, у фінансах пераможаш цяжкія справы і спакоем. Ад 6.03. да 17.04.: ускладненні ў планах, могуць цябе падвесці; разлічай на сябе!

(24.10. — 22.11.) Сіла ўпарадкаваць жыццё — на пачатку I. Першыя дні VI: сіла волі, паслядоўнасць, адчайнасць; час поспехаў, жыццярэаднасці (пазбягай рызыкі і бравурнасці). Другая палова I: цяжкі момант, адчуеш сябе як у пастцы (будзь разважлівы). Апошнія тыдні года: шматлікія перашкоды, няўхільныя змены, адмаўленні.

(23.11. — 22.12.) З 5.1. аж да канца года — новы раздзел у жыцці. Дынамічныя змены, ажыццяўленне праг, памнажэнне маёмасці. Пэралом VII і VIII: поспех у навучы, працы, дзейнасці, у падарожжах. Вялікая сіла кахання. Палова V, пэралом VI і VII і палова XII: можаш змарнаваць шанцы, квольна надзеі.

(23.12. — 20.01.) Можаш моцна захацца. Выкарыстаеш кожны шанец зарабіць. У другой палове VIII аформіш найважнейшыя справы; ты ў цэнтры падзей, сярод уплывовых людзей. Канец X: вырашыш складаныя справы, пойдзеш наперад. Пачатак III і палова IX: хаос, замаяшанне; пазбягай забавязанняў і адказных задч. Палова X: сур'ёзныя ўнутраныя канфлікты; трымайся рэальнасці.

(21.01. — 19.02.) Павышай кваліфікацыі. 14.06. — 3.07.: можаш паказаць талент. 21.05. — 2.06., 4-16.07. і 15-27.12.: ты шчаслівы. Здзейсніцца ўсе мары! У другой палове VII: вырашэнне няясных сітуацыяў. VII-XI: мусіш выправіць памылкі з-за лёгкадумнасці; выдаткі-шаленствы адаб'юцца на фінансах.

(20.02. — 21.03.) На працы дынаміка і змаганне. 15.03. — 22.04.: запал, рашучасць, шмат поспехаў. 20.09. — 15.10.: шанец стварыць шчасліваю пару. Апошняя дэкада I: не плануй выездаў. 30.01. — 11.02., 9-21.09. — будзь дыпламатычны, але змагайся за сваё.

Агата АРЛЯНСКАЯ